

.511

R 340

Dávid]

...s az hang-mérséklésben? Az
 'nyelvek' járása szerént írta,
 Magyar vers-szerzőkkel közlötte
 i, Baróthi Szabó Dávid.
 ssán, 1787, Miskúti Landerer M. be-

2. r. sz. Könyvtárta
 AKV Könyvtárellátó
 66-22-1908

~~vel 100 p. 19 pms~~

3	<i>Tanfű</i>	79 x 1. 15			

1775 1775
A. 27.

15 340

KI NYERTES

A Z

HANG - MÉRSEKLÉSBENN?

Az Erdélyiek' nyelvek' járása
szerént

ÍRTA, 'S A' MAGYAR

VERS - SZERZŐKKEL KÖZLÖTTE

ERDÉLYI, BARÓTHI

SZABÓ DÁVID,

A' Kassai

Fő Iskolákban a' szelídebb Tudományoknak
Első Királyi Tanítója.

Emmerich

D. J. May

1807

KASSÁN,
FÜSKÜTI LANDERER MIHÁLY'
betűivel. 1787.

Versédet, hogy ki-fizott ne legyen,
mértékre vonítod:

Vett mértéked azért nem tsal e,
tudd-meg előbb'.

R 340

A' kegyes Olvasóhoz.

Mind *Vers - Kofzorum'* kötésében, mind a' *Paraszti Majorságnak* versbe-foglalásábann azonn a' törésen jár-tam, mellyet a' tolem. másutt meg-írtt *Hang-mérséklés* kíván vala.

Még eddig-elé, a' kik munkámat ol-vasták, vétkesnek (leg-alább tudtomra) nem ítülték, eggy érdemes *Hazafitól*, és nevezetes *Poétától* meg-válva, a' ki né-melly szó-tagok' mérsékléje felől más hiszemben vagyon.

Személyem szerént perbe nem idézett ugyan; de midönn olly közönségesenn, és határozatlanúl hozná törvényeit, 's azok mellett egy valaki ellen nyilván is

ki-szállana, tsak el-gondolhatám, hogy
nékem is értenem adni akart némellyek-
benn.

A Fel-peresnek (é' léssen ez-után
az említett ellenkedő Poétának neve) mi-
benn álljon az ényimtől különböző itile-
te, igazánn elé-hozom, 's rendre minden
betsüllettel meg-felelek.

Itilje-meg a' kegyes Olvasó, mellyikünk
járul közelebb a' valóhoz; 's vigyázza-
nak az utánnunk kelendő Vers-szerzők,
hogy egynek, vagy másnak tekintetiért
útat ne téveszszenek.

Hogy ezen könyvetske, melly 1783dik-
ban már el-készült vala, illy fokáig meg-
rekedett, N. N. Uram' puszta szóval-tartó
hozszasz igiretinek köszönhetem; kinek
műhelyében végtére a' vigyázatalanság, fe-
lette nagy galibámra, a' kéz-írásonak
nagyobb részét-is el-rekkentette.

inek - előtte az igaz Hang - mérséklés' óltalmára ki-vezefsük a' derék dandárt, először némelly tsatázó martalékot szedjünk az ellenségenn.

I.

A' 81dik levél - oldalom azt, vitatja a' Fel peres, hogy a' szó-tagok' mérséklését a' szóllásnak módja elég - képen ki-nem nyilatkoztatja.

Felelet. Mivel (a' mint maga meg-vallja) nem Magyar helyeknek, hanem holt Meistereknél, azaz: jó Magyar könyveknek közöni Magyarságát; nem tsuda, hogy a' szóllás' módjából elegendő-képpen nem fajtította a' mérséklést, mellyet mások, több Magyarosabb helyeken, részeken jártak, kelttek, lakottak, társalkodottak úgy észre - vehettek, hogy e' végre könyvekre se legyen szükségek.

I I.

A ' 85dik laponn így szól: *A' szó-tagok' mérséklését* kéz-írdfokból, és ki-nyomtattatott könyvekből nehéz tanulni. Ezen szavainak mi-képpen szerezzén hitelt, ugyan ottan lássád.

Felelet. Ha ezen két tzikkelyben foglaltatott mondások valóbann igazak; hamissák lesznek e' ezen következesek: tehát mi Magyarok ki-koptunk mind a' szólásnak, mind az írásnak, 's nyomtatásnak tökéletességéből. Tehát annyira jutottunk, hogy nyelvünkben mi légyen ö-fzinte-való, mi férges? meg nem tudjuk választani. Tehát semmi módunk nintsen az igaz Hang-mérséklésnek fel-találására. Tehát a' Fel-peres csak a' maga tetzféseit akarja nyakunkba vetni.

I I I.

A ' 99dik oldalon bat forrást mutatván, a' mellyekből ered a' szó-tagok' igaz mérséklése, így szól: *Ha valamelly szó-tagnak hangja - irant nem egyyeznek minden Magyarok, azokkal tartsunk, a' kik külön laknak idegen Nemzetségektől, * vagy leg-alább annyira öfzvenem-keveredtek; mert bizonydra tisztább ezeknél a' nyelv, mint-sem a' többieknél. ***

Fe-

* Illyenek a' Székelyek; tehát velek tartsunk.

** Tehát, a' mit tagad vala, a' szó-tagok' mérséklését a' szólásnak módja ugyan csak ('s talám elegendő-képpenn-is) ki nyilatkoztatja.

Felelet. Bölts tanáts: ennek nagyobb meg - erős-
sítésére Vilmányi Libéty Mihálynak 1538dik esztendő-
ben ki-adott Alagyás verseiből iktassuk-bé ide ezeket:

„ *Hogyba pedig valamint a' szónak módja különböz,*
És a' szóllásnak új folyamása leend:
Mingydt a' régi Szék'lyek nyelvére tekintsen,
Kiknél tisztá Magyar nyelv' maradéka vagyon.
Ő köztök példát 'e' könyvbéli szóra keressen,
És töllök példát mostani írásra vegyen.

Mint tetszik ezen jóvalls? valóban meg-nem-
vetendő; mert senki azt nem tagadhatja, hogy a'
Székelyek nyelvünknek tulajdonát e' mái napig tsorba
nélkül fenn - tartják. Ha pedig leg - inkább Ezeknél
kell a' tulajdonságot keresnünk, nem kereshetjük e
vallyon közöttök a' szó-tagoknak igaz mérséklésit-is?
ha amaz Nálók szüz virágában meg-maradott, ez miért
veszett volna ki? — De Némellyek nyújtják a' szót?
de beszédjek szint' úgy, mint másoké, ki - jelenti a'
hofsízu, vagy rövid magán-hangzókat. 'S hát ha azt
a' régi Magyarok is meg-nyújtották? Magyar Országon
sem ritka dolog ez. Ezen meg-nyújtatott szóllás' mód-
ja talán másunnan azért szorúlt - ki, hogy idegen,
's a' szó - ki - ejtésben más módu Nemzetekkel felette
meg - keveredtek.

I V.

Ugyan ott imígyen szóll: *Hogyba a' tisztá Magya-
rok-is különböznek; vagy ba ellyan szóról vagyon*

a' kérdés, mellyet a' beszédből nem tanulhatni, tekén-
tünk az írásnak módjára. Mert nincs egyéb módunk:
mindent vagy beszédből, vagy írásból kell tanulnunk.

Felelet. I. Az elébb sem az írás', sem a' be-
széd' módja nem vala elégséges az Hang-mérséklés-
tanólásra. II. Hát ha, mivel közönségesenn úgy ír-
nak a' tiszta Magyarok, a' mint beszéllenek; az írás'
módjában is meg-hasonlanak, nyelvek' járásában nem
eggyezvén? ki léfzen akkor a' pert el-igazító bíró?
III. Nem fok szó lehet olyan, a' melly a' köz be-
szédből éppen ki-vezett volna, 's azért azt belőlle
nem tanóthatnók. * De bár úgy légyen; ki tudja,
ha nem hibás e az írás, vagy nyomtatás? hogy ez
fok féle gántsál, hibával, motsokkal meg-vagyon ter-
helve, nem-de maga azt állatja a' Fel-peres, midönn
így szöll: *gondolhatni már, melly tökéletlennek, melly
tsúfnak kellett lenni a' Magyar írásnak mikor. - - -
Illy hibák estek nem csak az írásban, hanem a' nyom-
tatásban is - - - Így vallja ezt Vásárhelyi, Gergely - - -
Így vallja Káldi György - is ama' Magyar Bibliának*
vé-

* Pázmány, minden jó Magyarok, 's kivált Er-
dély a' bizonyos dolgot jelentő vádoló esettel a' tse-
lekedő ígének ok - ök - végezetet adnak állhatatosonn.
p. o. ezt, azt, Pétert, a' várust látók, láthatók, néz-
hetők 's a' t. Ha ezt, azt, Pétert, e' dolgot látók,
szemlénők, szerethenők. 's a' t.

végén. - - Így vallja Pázmány Péter - a' Katalézban-
is, mellyet - - harmadszor ki-nyomtatott Posonyban.
A' többi könyvek sem tisztábbak; sőt. - - Minémü
bátorsággal támaszkodhatunk tehát az irás' módjá-
ra - is ?

V.

Ezeket írja ugyan az említett * helyenn: *Ha vala-
mely szó-tag külömb-fele-képen irattatik, azokat
kövefsük, a' kiknek írásokból meg-tetfszik, hogy nagyobb
völt okofságok, tudományok, szorgalmatofságok, 's hogy
azon igét mindenkor egy-képen írják.*

Felelet. Miért nem állja-meg ezen maga szabását
a' Fel-peres? vallyon kiket követ, midőn maga állha-
tatoson így ír: *a' képen . . mi képen . . . kisebb . .
kisebbség . . kisebbitem. . jobb, jobbitom - - 's a' t. II.*
'S hát ha még ezen Okofok, Tudófok, Szorgalmatofok
sem járnak egy vágásban? III. Maga sem bizik a'
Fel-peres ezen hagyásához, a' mint a' következőendök-
ből nyilván ki-tetfszik.

A 5

VI.

* Az Erdélyiek a' *tek-tem-tok-tom-* végezetü
igéket, ha *i* betü mégyen-elöre, kettős *t* betüvel ír-
ják, és ejtik-ki. p. o. *emlittek, keserittem, tanittok,
igazittom.* Az *itt* helyett a' Magyar Országiak *it v.*
itt írnak; mindenik írás lenn'-tartja az hoszszu mér-
téket.

VI.

En, úgy mond, *jelesen ezeket követtem, de dm nagy vigyázzal, hogy a' nyomtatásban esett gátsokat regulán-k ne tartandm*: I. Dictionarium Franc. Páriz Pápai - - II. Káldi Györgynek Magyar Bibliáját - - III. Pázmány Péternek - - Kalaúzá, a' melly harmadszor ki-nyomtatott Pofonyban. .

Felelet. Ezeknek az írásbann követett módjokat mint-egy futó-fülbe: szabad légyen meg-tekéntenünk, hogy ki-tetsék, mi-képpenn eggyez a' Fel-peres ezekkel, és ezek magok között.

Páriz Pápai az ö kettős Dictionáriomábann így ír:

<i>Latino Hungar.</i>	<i>Hungar. Latinum</i>
I. Birom * ... birom. . -	II. birom. . .
Bizom. bizom. -	bizom. v. i.
Bizó -	bizó.
Boszonzodom. * sz/sz -	bosz/szonzodom.
Emlékezem. v. e.	emlékezem. . . .
El-sülök. . v. ü - NB.	El-sülök. .
Enyim.	Enyim.
Fürész. . .	fürész. . .
Gyülés. . . v. ü -	gyüles. . . v. ü.

I. Gyü-

* A' *- gal jegyzettek talán köz mértékűek lehetnének.

NB. A' dőlő betük mindenütt ki nem teltek.

<i>Latino Hungar.</i>	<i>Hungar. Lat num</i>
I. Gyüölölöm. . .	II. ü. . meg-gyüölölöm. . .
Híres. . .	híres. . .
Híven. . .	híven.
Hívesítő. v. i.	hívesítő.
Hurut. . . .	hurút. . . . .
Hívom. . . *	i . . ki-hívom. . .
Hízlalom. . .	hízlalom. v. i.
Hízelkedem * . . .	hízelkedem. . .
Hízott. . . .	hízott. . .
Hányorgatás. . . .	hányorgatás.
Hülök. . .	hülök. . .
Hüvely.	hüvely v. i.
ige. . . v. i. .	ige. . .
igy (lic)	igy - igyen (taliter)
in. .	in. . v. in. .
Irigy. . .	irigy. v. irégy.
irok * . . .	irok. . . meg-irom. . .
Ki-sütöm. .	ki-sütöm. . . .
Kitsiny. . v. i v. -inke.	kitsiny. . . * -inke.
Lúd. .	Ludatska.
Meg-igézém * . . . v. i	i. . . meg-igézém. . . .
Meg-szünöm-és -eti. v. ü . . .	Meg-szünöm * . . .
Ne - talám. . -	né - talám.
Nyilatkozom. . . v. i. .	ki-nyilatkozás. . . v. i. . .
Nyugodalom. . . -	Nyugodalom. . .
Orr.	orr. v. or.
ör. , ör - állás. . .	ör. . . ör - állás. . .

<i>Latino Hungar.</i>	<i>Hungar. Latino</i>
I. Ösvény. . . v. é	osvény *
Siránkozom. . . v. i. .	siránkozom. . . *
Sulók. . . v. u -	sulók.
Sarú.	sarú. . . . .
Szives. . . v. i. -	szives. . . *
Szoroffan v. ojan.	szorofan.
Szüntelen. . . -	szünetlen. *
Szűröm. v. ü . .	ü szürés, szüret. . .
üldözöm. . v. ü. -	üldözöm.
ülök. . . v. ü. -	ü. . . . le-ülés. ki-ülök.
üzöm. . . v. ü . . .	üzöm. . ki-üzöm. . .
Videk. v. i. -	vidék *

Hungar. Latinum

Álgyú. . .	álgyú.
Anyiba.	annyiban.
Afz/zzü. afz/zály.	Afzok. afzály.
Birság. . .	birság. . .
Büdös. . .	büdös. . .
Dühös. . .	dühös. . .
Fülánk. . . v. -ák.	fülánk.
Fü v. fü. . .	fü. . . .
intem. . v. meg-el-intem.	intem. . .
irtódom. . .	irtódom. . .
irtás. . . .	irtom. . . .
Közel. . (prope)	közzel.
Közelbb. .	közzelebb.
Meg-sültt, sültt. -	salt. . .

Latino Hungar.

álgyú.	álgyú.
annyiban.	annyiban.
Afzok. afzály.	Afzok. afzály.
birság. . .	birság. . .
büdös. . .	büdös. . .
dühös. . .	dühös. . .
fülánk.	fülánk.
fü. . . .	fü. . . .
intem. . .	intem. . .
irtódom. . .	irtódom. . .
irtom. . . .	irtom. . . .
közzel.	közzel.
közzelebb.	közzelebb.
salt. . .	salt. . .

Hungar Latino

I. Nydralni. .
 Nyugfzom.
 Roszfsz.
 Sully. os. . v. sulyos.
 Tiz.
 Vid. . . - ám. . itom. . .
 Vig. . . . .
 Vigyázok. . . . .
 Viz. . . . .

Latino Hungar.

II. nyaralni. *
 nyugfzom.
 roz.
 sulyos. . . . .
 tiz. . . . .
 vidám. - itom. . . . .
 vig. . . . .
 vigyázok. . . . .
 viz. . . . . 's a' t.

Az I. Jel alatt az előre-írottak egyről egyig eggyeznek az Erdélyi szó-járással: a' többieknek - is Magyar Országban már itt, már amott keltek vagyon. Az. . . jegy azt jelenti, hogy az előtte-való szó már magában, már meg-hajlatást szenvedvén, egy más után folyvást azon egy jegy-vonással jelenik-meg, 's annál többször, mennél felefebbek azon pontotskák; és így ne véljük nyomtatás'logyatközésának, 's mód ne adassék a' Fel-peresnek a' ki-fogásra - Már szemefen meg-tekéntvén ezen lajstromot, illy szarvas kötélt állithatunk: ezen különböző írásnak vagy helyes mindenike, vagy nem az: ha mindenike jó; az említett ígéknek miért nem enged köz mértéket a' Fel-peres? miért válogat benne? miért bötsmérel némellyeket? ha pedig nem jó mindenike, mellyik része férges? és azt honnan tudja? ha más könyvekre mutat, felette fokokban fel-találja ezen ellenkezést.

Ha a' nyelv-járáshoz folyamodik; mivel ez is változó, azt kérдем megint: mellyik igazabb ezek közül? hozhat e erről bizonyos ítéletet, a' ki a' Magyarságot nem az eleven, hanem holt Mesterektől, és egy nyomban nem-járó Mesterektől tanolta? - Észre vehetni tsak ezekből is, mi-képpen lehesse Páriz Pápaire bízni magát a' szó-tag-mérsékésbenn*, a' ki (jól-lehet ott sem állhatatos) a' Deákban így, a' Magyarban amúgy; a' *meg, le, el, 's a' t.* után rövidenni; a' *fel, be, ki, 's a' t.* után azon eggy ígét, hozszann éjti, vagy visszontag; és így eggy kézzel hozzád, a' másikkal tölledre mutat.

Káldi György, Mójses' első könyvébenn a' tizen kilentzedik részig (ebből a' többiről is ítéletet tehetni) így írja a' szókat, jól-lehet néha ő is változtatja:

I. Dítsírek, birnád, erősítem, álig, *ekképpen*; * *kiffebb, keppen, efső, birualom, magassan, gyönyörűség, hamissan*; által-mentünk a' tűzön, és vízen, szülök, szülé, szülz, szuntek, ... ** szünek. . . férfiu. . , tellyelítették, *tövisjeket*, tizen, nyomoruságot, *tizerr.*

II.

* A' dőlö betűkkel írott szókat állhatatafomni így ejti.

** A' pontotskák itt azt jegyzik, hogy az előttök-való ígét gyakran, vagy többnyire úgy írja.

II. Éjendel, meg - évé, né - talán kívánság... ,
 ugy... , tanítás. . ige , nyugovék.. , együtt, meg-
 nyílnak... , imé, vilza.. , ti.. , juh.. , észunk.. , ví-
 vé, ur, öttél, öttem, vün, vövé, 's a' t.

III. A' hoz, a' vagy, mutatom, nyilatkozni, in,
 tizedik, közzülünk, enyím, gyülekezet, firatnak, elle-
 nem, igérem.

Az elsőek éppen Erdélyi mód szerént-valók: de
 ezek közül egy sem; a' második rend-béliek közül
 pedig talán négy sem egyez-meg a' Fel-peres' írásá-
 val: csak az harmadik karban-lévők kedveznek néki.

Hogy követi tehát Káldit, ha oly mészze jár
 tőlle, még ott is, az hol a' Nyomtatónak keze' fzen-
 nyét nem vélheti lenni?

Pázmány Péter' Kalaúzzából minek - előtte elé-
 hozzunk némelyeket, halljuk ugyan annak szavait:
*elég vigyázzál voltam, hogy... de... a' bötüknek el-
 változtatásában, az igéknek el-szaggatásában, vagy egy-
 be-foglaltsában, a' jzámok el-tserelésében eslek nébült
 fogyatkozások.*

Már által-futván csak az első könyvenn, ilyenek-
 re találunk:

I. Alat, eléb, felet (supra) fen-dlló, miat, mel-
 let (penes) ity, kel, (debet) oly, job, mely, (qui)
 inkább, annyira, annyiszor, füg, teremtet - állatok, ki-
 vándsg, dütsőségére, ugy, mennyivel, tudós, ő (ille)
 tud,

*tud, mulato, nyugodalom, afzony, furdalás, viga-
ság, igyeneffen, nyugofznak, bizodalom, tanitds,
ékelsitetet, nyomorultab, valamenyifzer, okoffan,
világofian, busulás, pupját, jút, söt, fút, sugár-
termet, vigyázás, 's a' t.*

II. Szüléjek, szüve, *éppitetett, tündöklük, éppül,
igyekbe, szülei, jobbitván, menyi, menyiben, ígéret,
ítiletet, íletem, meg - ijed, juh, éfznek (comedunt,)
hüvös, képpen, akképpen. . . tanu, tanusdg, hiu-
sdg, erőfsiti, akármenyi, menyire, meg - nyugfzik,
birodalom, gyönyörüség, számu, kifjebb, frifjebben,
ítilet, tsendesz, hüvöség, hüvösödni, közibe, vízi
állatok, magassabb, erőfsitheti, künyü, fanyaruság,
fzomjuságát, ditsíretire, ditsírjuk. 's a' t.*

A' dölö betüsököt közönségefenn így találod ;
a' többieket változtatva. Azon kívül az el - multt
üidő - jelentő ígéknek végén tsak hébe - hóban lát a' t
betü' meg - kettőztetéséhez. Így megy a' többi 14.
könyv - is.

Az I. Renden - lévök egyről egyig gántsofok.
A', másod renden - valók közül egyet sem jóvall a'
Fel-peres, jóllehet ezekben sem betü - el - változtatást,
sem íge - el - fzaggatást nem fajditt. Minémü követés le-
het ez ? nem - de mind Pázmányt, mind a' más kettőt
fok - felé tsigázhatni ? nem - de akármelly fogyatkozott
ajaku Magyar is azzal állhat - elé, hogy ebben Páriz
Pápai, abban Káldi, amabban Pázmány az ő pártján
vagyon ?

vagyon? végre, azon könyvekbenn-is, melyeket legjobbaknak ítél, illy tetemes hibák, annyi ellenkezések esvén; a' szó-tagok' igaz mérséklése honnan bizonyodik-meg, ha azt azon feljül a' szóllásnak módja sem nyilatkoztatja-ki elég-képpen? *De nagy vigyázással* vólt a' Fel-peres, hogy a' nyomtatásban esett fogyatkozásokat *regulának ne tartaná?* de bezzeg, ha ellenkező a' nyomtatás (mivel a' szóllás' módját elegendőnek nem tartja) miből veszi észre, mellyikbe ütöttek baktot? azt-is tegyük hozzá, hogy a' mi közönségesen egy színben jelenik-meg, de mindenkor hibáson; valóban nem a' nyomtatás' fogyatkozása, hanem az Irónak gondatlansága: mert a' minek Ő Kegyelme kereftelti azt a' 96dik oldalon, tudatlanságnak nem merem nevezni; ne-hogy ezen három fő vezérit meg-sértsem.

Meg-nem állván ezen út-mutató könyvek-is a' szó-tagotskák' mérséklésére nézve (külömben minden betsüllet nékik) a' próba-követ; azokkal kell tartanunk, kivált ha feles számuak, a' kiknek szájukba az idegen Nemzettségek * vendég hangot bé nem vezettek.

B

Az

* Az illyen szókban szükséges vagy *ts* vagy *ts* a' keményebb hangnak igazán-való ki-ejtésére; mivel a' magános *ts* röviden hangzik, valamint ezen szókban: *etsét*, *petsét*. Azon okból ezeket, 's más illyeket-is így kellene írni: *barátság*, *Tótság*, *rútság*, *kéttség*, *talzittson*, 's a' t.

Az elől-járó hathatós készülétek meg - tétetvén, 's a' Fel-perest (vagy - is Ő maga magát.) a' szóllás' írás', nyomtatás' módjától költsönözendő fegyvertől el-rekesztvén, álljunk-ki már a' síkra.

I.

Azt állatja, hogy mind a' tövi (egy - néhányan kívül) mind a' mástól eredett, mind az öszve-foglaltt szónak végén, sőt közepénn is, *ú*, *v.* *ü* betűi kívántatik, p. o. *ágyú*, *borjú*, *fiú*; *háború*, - *úság*; *farkantyú*, - *úsom*; *nagy-orru* 's a' t. *gyönyörű*, - *űség*; *gyöpü*; *kék-fzemü*, *keferü*, - *űség*, 's a' t.

Felelet. Ennek sem maga okát nem adja, sem én nem látom. Tudom, hogy több könyvek vannak így nyomtatva, 's hogy Magyar Országban több Vármegyék így bezéllenek; tudom hogy ezekbenn: (*gyanú*, - *úság*; *savanyú*, - *úság*; *tanú*, - *úság*) (mivel az *ú* itt *ó* helyett szolgál) *bü*, *fü*, *szü*, - *bü* (*báj*, *bü* - *báj*) *fü*, *hü* (*hív*) *hüvös*, *mü*, *nyü*, *szü*, *tü*, Erdély-is az *ú*, *v.* *ü* betűt meg-kévánja; de azt-is tudom, hogy az Erdélyiek, 's az ezekkel határosok a' többiben *u*, *v.* *ü* betűvel élnek, az az: rövidenn ejtik-ki azon szó-tagokat, ha színte némelyek külömben vetik-is a' pappirosra. Kinek légyen olly nagy bátorsága, hogy őket azért oskolázní merje? ha meg-szorittanák ezek a' Fel-perest, hogy a' maga írását leg-alább tűrhetőnek lenni bizonyíttas-még, hogy ejtené szerit? - Tsuddánuom kell némelly

Erdélyieket, hogy fáját nyelvek' járása ellenn, az írásban, vagy nyomtatásban töretlenebb útra vetemednek, és így magok örökségekről mintegy lemondani, 's Honnyoknak meg-feddhetetlen nyelvét mások előtt gyanóságba ejteni látszatnak. Bezzeg Apátzai Tsere János, a' kit fok ízbenn maga mellé akarna fogni a' Fel-peres, a' menyire engedte a' nyomtatás' fogyatkozása (mivel *i, ó, ú, ő ü* nélkül éppenn; *e* nélkül is többnyire szükölködik) az Erdélyi szokást megtartotta, így írván: *ahoz, ehez, avagy, előszször, éveg (üveg) egymás ellennébe, egészszzen, el-bdrittsa, éppen, menyihen, kegyelet (szivdrudny) ofztán, sebesfen, leszsz, eső, gyógyítottok; kitsid, közül, ketzennél többen, téstova kapni, 's a' t.*

Én ugyan itt létebenn az itt-való módot követtem többnyire a' kérdésbe vétetett szóknak méréséklésébenn, reménlvén, hogy ezt Erdély artzámra nem veti; mivel a' másutt termett gyümöltsöt is emberségesen tudja fogadni, viszont ahoz bizván, hogy az övét sem vetik-meg mások: 's talán azért én közelebb éréntém a' tárgyat, midönn a' Magyar Profodiában az ilyen szó-tagokat köz mértéküeknek állítottam.

II.

Hogy igazánn így kelljen írni ezeket: biró (judex) pajzs, bírom, hurút, in, nyugszom, pipa, szünik, tünik alig.

Felelet. Erre bizonyittás kellene. Erdély éppenn ellenkező módra szól. A' két elsőt szüntelen masképp' ejti mind a' Deákban, mind a' Magyarban Páriz Pápai. Birom, szünik, tünik, mivel több könyvekben így íratik, és itt több Vármegyékben vagy on (szokásban) köz mértékü lehet. Nyúgfzom, in, alig éppen képtelenek, 's azért egy kerek tagadommal bélelédjenek.

III.

Ellenben hogy gántsofonn. írunk imigy: arannas, ditsö, esö, ellenne, ellennébe, gyülés, hely, itél vagy itil, igér v. igir, külömbb, melly (pectus) mutat, nyittom, nyilatkozom, nydrat, nydralni, siránkozom, síralom, sírat; szüret, tized, tizen, tizes, tizet, tsüiz, unalmas, unalom, vidék, vizen.

Fel. Szóval állatja, szóval tagadom. Erdély is ellent tart, 's Magyar Országának nagy része. De a' Fel-perest a' maga szavaira emlékeztetsük. Így beszéll a' 123dik oldalon: *ha... a' tudós Magyarok is külömböznek, vigyázzunk a' szó-eredésre; mert így a' nemző igékből a' rölök származott szókra, és viszontag, bizonyos következeseket folytathatni.* Már ha úgy tet-szik, tekéntsük közelebb a' dolgot, és a' többi közül egy néhányat vonittsunk szorofabb kérdöre. Miért inkább aranyos, hogy sem arannas? másutt, kivált Erdélyben *aurum* aranny, nem arany, 's azért így is beszéllnek: arannat, arannyonn, arannazni. *Ditsönek*

dits v. dits légyen e eredete, mivel ez szokásban nintsen, nem állathatni. Az tagadhatatlan; hogy a' Dunai részeket ki-vévén, jobbára máfutt azon szó a' tölle származottakkal együtt hoszfszu í-vel íratik; legalább úgy ejtetik ki a' szájból; ditsekedem ellenbenn, 's az ettől eredettek röviddel: jól-lehet ide-kinn ennek is száma nélkül hallottam meg-nyújtását. - *Eső* tsak annyit jelent magábann, a' mennyit a' Deákban *cadens, decidens quodcunque*. Az igaz Magyaránál *eff, effett, effeni*, személyetlen ige, valamint a' Deáknál *pluit*: abból ered *első, pluvia*. Hát *ellenne* miért volna roszsz? az igen is jó; mert ezen szót: *ellenn*, úgy ejti-ki az Erdélyi, kivált a' Székely, valamint ezeket: benn, fenn, kinn, 's azért mind maga, 's mind az, a' mi tölle származik helyefenn íratatik kettős *n* betűvel. Tekéntsük-meg Tsere János' Magyar Entziklopediáját.

Gyűlés sem tetszik? kényes íny ez. A' 116dik laponn ezeket írja a' Fel peres: VI. A' *hoszfszan* hangzó bőtü ü ezekben taláztatik: I. Minden e'-féle szókban örül, röpül, épül, öregbül, 's *dt.* tehát ezekben is: dül (döl) fül, gyül, hül, hevül, sül, szül, * ül, 's a. t. mi az oka, hogy ezen ékezőstől meg-hajlattatásokban meg-váljanak? hogy némellyeknek úgy tetszik? más

B 3

kép-

* Ezen ige a' szenvedő szóban (voce passiva) el-hagyja az hoszfszu jegyzést; p. o. így írunk, és szöllünk: születék, - és, - etett, szülött, 's a' t.

képpen tetfzik több jó Magyaroknak. - *Helly*, 's *melly* (pectus) ellen mi panasz lehet, ha nagy rész így beszéll: *helles, hellefan, az ő helle. . ; mell, mellem, - ed. . ;* más nagy rész meg meg imígy: *bejjes, bejjesenn. . . ; mejj, mejjem, - ed?* mivel mások így ejtik ezeket: *mellik, illen, ollan. . ;* mások megint így: *mejjik, ijjen, ojjan. . ;* az az, mind a' két részről az első szó-tagot hofszan: szükségesnek állittatik benne az *lly*; miért nem amazokban? azon próbák, mellyekkel az említett írást meg-akarja a' Fel-peres rontani, egyedül azt vihetnék végbe, hogy *melly* köz mértékü legyen, mivel a' könyvekben is illy változással jelenik-meg: *mel, mely, mellyetske, melly*. De Ő Kegyelme a' mi ezekben néki nem kedvez, azonnal nyomtatás' gántjának ítéli

Ezek' védelmire: *igir, itil,* a' ki valaha jó Magyarok között meg-fordultt, egy szót sem kíván, hanem inkább az ellenkező írást fogja vádolni. - Menjünk tovább. Ha jól fel-vezem a' dolgot, ebből a' gyűkérből *kül*, az az, kívül (mert így szólunk: ezen *kül*, v. *kívül* mást-is adott, mondott) fakadnak ezek: *külrő, v. külrő ; kül, v. külföld, különbb (különbb, v. külömbb) külömbség, különös. 's a' t.* Mintha mondanád: *kiülrő, kívül föld, kívülönbb, kívülönbb. . , kívülönbség, kívülönös 's a' t.* Mi szükség hajt arra, hogy őket (a' Fel-peresnek az imént említett szabása ellen) ki-vegyük első eredetbéli hangjokból, ki-vált

vált ha azt a' jó Magyaroknak nyelvek' járása is nekik itéli? -

Mutat jegy - vonás nélkül jelenik-meg Pázmány-nál, és Káldinál? úgy de azt Páriz-Pápai mind a' Deákban, mind a' Magyarban szüntelen meg - tartja: ki mellett szól az igazság? de hagyjunk békét a' Fel-perestől már meg - bélyegezett könyveknek. Ha a' nyelv - járást hozza-elé, tudom hogy mellettem egészsz Erdély ki-száll. Ha a' szó-eredéft * tekéntjük, nem lehet e ez: **mi út? mi útat?* ebből (a' két szót egybe-foglalván, 's az első magán - hangzót el-nyomván) nem származhatik e *mutat*? példa kell? ihol van több is: a' Duna-mellyéki így befzéli: az *öte* (azóta, azólta, azúta) a' *möte*, a' *mi-öte* (a' *mióta*) Ismég: *millyen* (mi illyen) *midön* (mi-idön) *müdön* (mi-üidön) *merre* (mi erre). 's a' t. De ezek fotsarosok a' Fel-peres előtt? hát ez az Ő Kegyelme' írása: ám az (*amaz*) iv. v. ij (*ije/xtem*) im ez, *imax*; ige, *igér*, *igéz*; mivel *igyenesebb*? a' két utólsók termé-

B 4

szé-

* *Ebez folyamodik gyakorta, 's vezet másfokot-is a' Fel-peres, a' igazdik lafonn így szólnán: hogy-ha e' következesek ki-nem-nyilatkoztatják a' szó - tagotskának hangját, hogy néha a' bötünek meg - kettöztesére nézve a' tudós Magyarok is különböznek, vigyázzunk a' szó-eredésre; mert így a' nemző égék-ről a' tölök származott szókra, és visszontag bizo-nyos következeseket folytathatni.*

szetesbenn erednének ezen szóktól, a' mint Káldi, és Páriz-Pápai írja: *im*, v. *ime'*, *ige*; Ő Kegyelme pedig ezeket ékezés nélkül bé nem fogadja. 'S hát *minő*, v. *minü* nem példa e megint? úgy e' hogy azt a' Dunántúl-valók ezen két szóból: *mi némü*, tatarozzák egybe?

Nyitnom-is penézes? vaj nem; mert ha a' szóeredésre vigyázunk, ez a' nemző ige: *nyil*, v. *nyilok*; és az *l*, *t*-betűre változást szenved, mintha mondanók: *nyiltom*, *nyiltom*, *nyiltom*, *nyittom*. Megint példa erre *gyül*, *gyültöm*, *gyüjöm*, *gyüztöm*; *fül* (calefit) *fültöm*, *füjtöm*, *füttöm*; *hül*, *hültöm*, *hüjtöm*, *hüttöm*. Ez egy; más az, hogy valaminé a' Magyar ígéknek végezete nem *item*, hanem *ittem*, v. *item*; úgy nem *itom*, hanem *ittom*, v. *itom* állhatatoson. Adjon bár valaki egy két ellenkező példát, ha lehet. *Tíz*, mindenik számban akárminémü hajlatásbann, ágazatban légyen, hofszu *i*-vel hangzik; p. o. hány forinton vetted? *tizen*, nem *tizen*; mennyit adtál? *tizet*, nem *tizet*, 's a' t. midőnn az első egyes számok közül valamelyik tétetik utánna, abbann az egy esetben rövid *i* betűt kíván; p. o. *tizen egy*, 's a' t. példa mind erre, mind amarra ezen szó, *bűsz*. - *Íz* (sapor v. artus) ki-vévén ezeket: *izronban* (izbenn) *izmos*, 's ennek tsemetéit; minden-féle változásiban hofszu *i*-t kíván; *tüz*, és *víz* is azt az egyes számban mindenütt, az egy vádoló eseten kívül; a' többes számban, 's minden egyéb meg-hajlatásában pedig rövidet, ezeket: *tüzi*, *vízi*,
ide nem

ide nem értvén. Mire nézve hibázott a' Fel-peres, midönn ezen írást jóvállotta: tüzü; 's midönn ezt öltárlotta: *vizen, tizes, tizen*. E' kettöt Molnár is így ejti az ő Dictionáriomábann. Ide közönséges, és tsalhatatlan regula gyanánt venni lehet azt is; hogy a' Nevező az ő minden jegy-vonásait, valamint az adó esetbenn (Datiyo casu) úgy az *n* betűn-való végezetbenn is állhatóson fenn-tartja, két esetet ki-vévén: egyik, midönn a' nevezőhöz *v*-betű járúl a' kedvesebb hangzat miatt; p. o. *lovon*; második, midönn ugyan ahhoz *b* betű ragasztatik; p. o. *juhon, rühön, fűvön*.

Videk, első tagjábann is hoszfszu Erdélyben, 's Magyar Országnak tisztább részeibenn is. - A' többire is, úgy mint: *nydrat, sirat, nyilatkozom, szüret*, 's a' t. az a' felelet. De ezek a' származottak el-vefztik a' jegyző vonást? hallom; de okát nem hallom, 's talán soha hallani sem fogom. Azért a' nemző igékből a' *tőlök származott szókra, és visszontag*, itt is bizonyos következéseket folytathatni. Az említett szók jegy-vonás nélkül azoknak zengjenek füleikbenn édesdedenn, a' kik az ezek' nemző igéjeket is némelly nem-nevezem helyekenn elég közönségesen, de elég tsúfosonn is meg szókták rántani. Elég légyen ez most: akkor is készen talál, midönn keményebb szám-szeríjjal kelend az ostromra.

Már mit végezőnk a' meg-rostáltt szóknak hang-jok' mérséklése felől? ne kösük-meg az úgy is szo-

ross korlátban-járó Poétákat: ne vessük - meg sem a különböző könyveket, sem a nyelv-járásnak változását, ha valósággal valami gántsban nem érjük: kedvezünk a mennyiben lehet, mind a két résznek, hogy egyik a máséval szabadon élhessen.

Minekelőtte újj ellen-vetésekre lépünk, a feljülmondattakból rövidedenn észre vehetni, hogy az egyenlő kezdetű, vagy végezetű szókban sem jár azon egy porázon a jegyző vonás. Hajlassuk-meg, a mint csak ki-telhetik ezeket: *ész* (mens) *vész* (fagena, vel turbo). *mész*, *rész*: Vallyon jegyzésekben meg-fognak e eggyezni? *rész*, *vész* soha ugyan az é-től el nem áll; de el-szakad többnyire *ész*, *mész* p. o. *eszes*, *esze*, *esztelen* . . . *mészet*, *mészés*, *mészelem* . . - *Bűz*, *fűz*, *szűz*, minden változásában ü-vel marad; de ellenben *tűz* ü-vel melly fokszor éribé? - *Ér*, *bér* (v. *vér*) sem járnak azon egy jeggyel: *eret*, *eres*, *erő*, *erek*, *erü*; *béres*, *béri*, *bérü*; - *Vér*, mind *nemző*, *bér*-rel tart mindenben; de *nemzésiben* változik; p. o. *véres*, *vérzem* . . *verés* . . *verhenyő* . . - A ki itt meg nem akar nyelvében, írásában tántorodni, sokáig forgott légyen a derék Magyarok között.

Észre vehetni azt is mellesleg, hogy e magánhangzót: e, négy féleképpen-is ejti-ki a Magyar. Példa *ér* (vena) *ér*; (tangit) *begy*, *jegy*; *légy* (mu-ka) *légy* (fias) *vész* (accipit) *vész* (perit) Az
írás-

írásban is azért nem volna e jó ezen megkülönböztetés: ér (vena) ér (tangit) begy, * jegy, légy, légy; vész vesz? * Az o betűnek-is leg-alább három féle hangjára nézve nem-de így írhatni: no, ló, * tó? - De ne ártsuk illy aprólékba magunkot; nagyobbak következnek.

IV.

Hogy ezen szót így kelljen írni: *enyim*.

Felelet. Annak nemzőjét ha meg-hajlatjuk, imígyen fognak ki-jöni az esetek.

Eggyes számban. Többes számban.

Nevező, én. -	énk *(mü,mi,münk,mánk,ménk)
Nemző, énk. -	énké,
Adó, ennek-em.	éknék-ünk.
Vádoló, ént. - -	énkt, v. énkés.
Ragadó, éntől-em. -	énktől-ünk.
énvel-em. -	énkvel-ünk.
énbez'-dm. -	énkbez'-dnk.
v. én hoz'-dm.	énkhoz'-dnk.

mi-

* Nem ejthette-ki a' Nyomtató ezeknek különböztető jegy - vonásit.

** Ezen sor egészsz aljáig most tsak a' birtokot jelentő nevekre szolgál; p. o. nénénk, nénénké, 's a' t; de az é betü fokszor másra változik a' kedvesebb hangzat' kedviért; p. o. atyánk, adományink' lovaink, ajtónk, ökrünk, szamarunk. ▲

Mi - énk

mi-énké - -	ménké.
mi-énknek - -	ménknek-ünk.
mi-enket. - -	ménket.
mi-énktől - -	ménktől-ünk.
mi-énkvel-ünk -	ménkvelünk.
mi-énkhez-dnk -	ménkhezzdnk.
mi-énkhoz-dnk.	ménkhozzdnk.

A' nemzötöl eredett birtokos névnek hajlásai.

Éném, v. eném, v. enyém; enyéme, enyémmnek, enyémet, enyémtől, 's a' t. enyémeke, enyémekeknek, enyémekeket, enyémekekről. 's e' t.

Ezen táblából ezek a' következtetések: I. a' vádoló szükség-képpen csak t betűt ragaszt a' nemzökhöz, a' mit most is sokban tapasztalni. p. o. bor-, por-t, fu-t. vízi-t, gonosz-t, szeplő-t, sár-t. üdő-t. 's a' t. Ha ezen betű kívül valamely más is tóldatik a' nemzökhöz, azt egyedül a' szebb hangzat tselekszti. II. Természetesebb énnekem, nekem, - ed, - i, - ünk, - tek, - ik; énvelem, -veled, velünk. . . teveled. . . ő vele, hogy-fem nekem. . . vellem, velem, velünk. . . III. közelebb esik a' természetes szólláshoz mink, ménk, v. münk (mivel a' vádoló is minket, v. münköt) hogy-fem mi v. mü IV. Semmi okunk nints hogy így írjunk; enyém; mivel az egész hajlatásbann emlékezet fints az ábetüről. Hogy pedig némellyek mostan is így írnak,

nak, 's beszéllenek, 's talán leg-jobbann-is: *enyém*; nints abból következés a' meg-nyújtott *i* betűnek szükséges tételére; mivel a' Magyarok az hofszu *ét* rövid *i*-vel szokták fel-váltani p. o. beszédét, *-it*; kezét, *-it*. - Sőt *ai*, *ei* helyett is rövid *i* tétetik a' többes számban. p. o. *adományai*, *-ányim*, *-ányaik*, *-ányik*; *téteményeim*, *-ényim*, *-ényink*, *-ik*. Végre, ha ezen számbann *i* kívántatnék; nem de mindenik hajlatásbann is (mivel femmi ok nintsen a' ki-fogásra) ugyan az volna szükséges, 's így kellene írunk: *enyimé*, *enyimnek*, 's a' t? ezeken pedig mások nem fokot adnának.

Meg-hajlathatjuk ez' alkalmatofsággal e' kettőt is: Te. *Ö. Te, teé-d, tenek-ed, tet, tetől-ed, te-vel-ed, tehez-zed, tehoz-zed, 's a' t. Tek, teké, teknek, teket, tektől, tekvel, tekhez. -, Ti-tü-, tük-, tik-tek; ti- (tü-, tü-, tek) teké 's a' t. Teéd,-édnek, -édet, 's a' t. Teédk, v. teédek, teédeké, teédeknek, teédekét, 's a' t.*

Éfzre-vevés. I. Tek, teké... most tsak a' második személyt-jelentő birtokos neveknek vég ezete, p. o. *kezetek, szemetek* . . . ; jól-lehet itt is az *e* fokszor változik; p. o. *anyatok, üdötök*. - II. *Tik v. tük, tük*, jobbnak látszatik lenni, hogy-fem *ti*, v. *tü*; mivel a' *k* betű a' többes számból ki nem maradhat. III. ezen vádoló eset: *tikteket, tüktököt, tüktököt* most is még fenn van. IV. *Teéd* (így, és igen jól szólának fokann) az első *e* betűjet közönségesfenn *i*-re változtatja.

Ö.

Eggyes számban

Többes számban.

Ö,	Ök.
őé v. övé	öké.
őnek-i	öknek-ik.
öt,	ökt, v. ököt.
ötöl-e	öktől-ök.
őé, v. övé,	öék, v. övék.
övé-nek.	övéké.
övé-t.	övék-nek.
övé-től.	övékt, v. övéket.
övé-vel.	övék-től.
övé-bez,	's a' t.
's a' t.	

Észre - vevés. I. öt (ötöt, ötöt) ökt (ököt) at mostani szóllás' módjától nem meszize esnek; sőt az első szokásban van kivált a' Székelyeknél. II. öké 's a' t. mostan csak az harmadik személyt - mutató birto'nak végezete; de az ö a' kedvesb hang miatt változás alá van vetve. III. őé természet szerént-való; és az első tagjában hofszu; de ez meg-rövidül, hozzá a' szebb hangzat v betüt adván. Ezen betü más nevek-benn is illy változást okoz. p. o. ló, lovak ..; tó, tók, v. tavak, tavas...; fű, füvek..., nyű, nyűves...; tő, tövös, tövek -; hó, havak - Méltó azt is jegyzésbe venni, hogy midőnn ezen szó után: ök, ilyen végezetü igék következnek: ek, ik, ok, ök, így keljen

ljen írni regula szerént: az ők edényjek, embereik, ekéjek, fűik, ketskéik, munkdjik, atyjok, lovok, ökrök, rüdőjök, kendőik. - Hasonlóképpenn ezek utánn is: azoknak, amazoknak, ezeknek, emezeknek, magok. * p. o. azoknak földjök, földjeik; amazoknak házok, házaik; ezeknek tehenjek, tehenjeik; emezeknek fiok, fiaik. Sokánn az első, 's második személyi birtokot is így ejtik-ki: a' mink (mi) embereink, jószádgink; a' tik (tik, tük, tü, tük) földetek, földeitek; tudni-illik a' k betüt fenn szókták tartani. - A' magok lovokon, lovaikon, rétjeiken; mivel a' két első személyre is így kell szólánunk: a' magam bérésem; a' magad jószágdod, kezeid; a' magunk testvérünk, testvéreink; a' magatok szülőitek; a' magok szolgáljok, házaik. Így befzél Erdély, és méltán: mert magam, és én; magad, és te, maga, és ő; magunk, és mink; magatok, és tük; magok, és ők, éppenn eggyeznek, 's egy más helyett tétetnek. Ha tehát így szólunk: én fejem; te kezéd; ő lábá; mi atyánk; ti anyátek; ők atyjok: így kell akkor is, midőn magam... adja magát elé. Az Erdélyieknél ugyan szinte olly tsúfosonn esnék magam lova, mint én lova. De mivel a' ma-

---

* Sőt minden ilyen esetben lévő szók utánn is: ak', aknak; ak', aknak; ek' eknek; ok', oknak; ók', óknak, 's a' t. p.o. gazdák', v. gazdákknak jószádgok', v. -aik; lovak', lovaknak eladelek. (v. - lik a' többes számban.) 's a' t.

a' maga szóban Magyar Országának nagy része, 's Pázmány is ellent tart, távól légyen töllem, hogy ez ide-való szokást bötsméreljem.

V.

Hogy ezen, 's mind efféle szóknak végén helytelenül kettőztetik-meg az-n betű, p. o. *abbann, ebbenn, házbann, ételbenn, házdn, tsendefenn, ezenn, * azonn, * nyelvenn, mikoronn, nagyonn, karónn, nyelvén, piatzonn, kapunn, falunn, bővönn, üdönn, midönn, fünn, köpünn, ürünn, 's a' t.*

Fel. Minek-előtte választ adjunk, méltó, figyelemre venni ezt a' több elé-hozandó bizonyítottáival együtt, ha érdemes légyen e ezen eleve-diadalom-énekre: *hogy ezek olly gántsok, úgy mond, mellyeket a' Magyar irásban el-nem szenvedbetni, ingyen-majd olly láthatólan * meg-mutatom, hogy ez után e' felől tsak kételkedés se támadhasson.* Már láffuk azt a' tehetős bizonyítottást.

Ha (a' Fel-peres' szavai) valamelly bizonyos ok volna, a' mellyre nézve az n betűt a' fellyebb- említett igék-

---

* Talán láthatólag; valamint futólag, mulólag, mulandólag, maradandólag. 's a' t.

* E' két szó a' nevező esetben tsak egy n betűt kíván; p. o. azon, ezen ember v. emberek; kettőt, midönn így szólás/sz: ezenn, azonn az útonn; mert akkor meg-bajlattatik, mintba mondanók: azonón, ezenen az útonn.

igéknek végén meg-kellene kettőztetni, nem más volna, ha nem ez: hogy az igaz Magyarok az n bötüt e' féle szónak végén vagy a' beszédhen, vagy az írásban, vagy mind a' ket. öben meg-kettőztetik; má' pedig az igaz Magyarok az n bötüt e' féle szónak végén sem a' beszédhen, sem az írásban meg-nem kettőztetik; tehát-

Felelet. Ezen kötésnek inát metszette maga a' Fel-peres, midőn sem a' szóllás', sem az írás' módját elegendőnek lenni nem állittá a' szó-tagok' mérséklésére. Azért fok féle lehetne a' válaszf-adás.

I.

Ha tréfából tagadnám azt, a' mibenn a' fel-tételnek első ága gyökerezi magát, mi-képpen fogná azt meg-bizonyítani? az elé-hozott okoskodás a' fel-ve-tett fundamentom ellenn a' szóllás' módját, a' kétség alól fel-szabadittja, és bírálul állittja a' szó-tag-mérséklésbenn. Így felelhetnék a' második, s' harmadik részére-is azon okból: és így ha a' fel-tételnek mindenik ága hamis a' maga állatása szerént is, egyik szarva sem öklel a' fel-vételnek: mert ha azt veti fenék-köül, a' mi a' maga ítélete szerént sem állandó, annak is dölni kell, a' mit reá-épített.

II.

Éllet állanak ezek öszve, a' mint a' belőlök ezen ki-hozott okoskodás meg-mutatja: sem a' nyelv-járásból, sem a' könyvekből (azért egyikből sem)

nem tudhatni elégképpenn ezen, vagy azon szó-tag' mérséklését: hogy pedig valamely szó-tagnak mérséklése ez, vagy amaz (p. o. hogy a' mondott betűt meg-kelljen e kéttőzteni) a' szóllás' módjából, a' könyvekből kellene tanólni; tehát azokból kellene tanólni, a' mellyekből elég-képpen nintsen mód megtanólni. Ezen igazán-való következésnek igaztalanságát ki nem látja? ha azokból kell tanólnunk, a' mellyekből nehezen vesszünk észre valamit, 's a' dolgot elég-képpen ki nem nyilatkoztatják; minémü eszköz által jutunk valaminek tökéletes értésére? ha pedig nem jutunk, vagy talán nem is juthatunk; miből állíthatjuk ez írást motskosnak, emezt tisztának; ezen szó-tagot hosszúnak, amazt rövidnek lenni?

III.

Meg-engedem az egész fel-tételt, és a' fel-vételt mindenestől tagadom; vagy nagyobb világosság' okáért illy különböztetéssel élek: - annak nem más oka volna, hanem ez: hogy az igaz Magyarok az *n* betűt meg-kéttőzteszik vagy az írásban, vagy a' beszédben, *ha* ezekben *figyelmesebbek, szorgalmasabbak, rövidebb utat nem-keresők*; azt meg-engedem. - *Ha* gyakorta *vigyázatlanok, a' szó-ki-ejtésben lajbak, azon betűnek többszöri szükséges ki-írásában meg-únakodók*; ezt tagadom. Így felelek a' fel-vételre is, és tagadom a' következőt. Meg-únják többnyire tudni-illik azon betűnek annyiszor-való ki-írását; 's azt gon-

gondolják, hogy ha-mi fogyatkozás esik is írásokban, reá tudja azt a' jó Magyar olvasni.

A' fel-tételről azt állítván, hogy az le-omolhatatlan; a' fel-vételnek első részét a'val erősfitti, hogy az igaz Magyarok így beszéljenek: *ebben-is, kertben-is, ezen-is, 's a' t.* (sőt a' dan-ben végü szókban a' végü *n* bötüt gyakorta ki sem monúják, p. o. *templomba voltam. 's a' t.*) *tehat.* *

C 2

Fe-

* Jóvá hagyja e a' Fel-peres az i'ly esetbenn az említett *n* bötünek el-nyomatását? nem gondo'nám; mert igen is jól tudja, hogy mind a' tökéletesben-fzöllök, mind a' tíf-tábban nyomtatott könyvek, mind kivált nyelvünk' tulajdona fzerént, ezen kérdésre: *hova* (quo, vel in quid) ba-be-vétel; erre ellenben: *hol* (ubi v. in quo) ban-ben-fogás kévántatik mindenkor. Jól tudja, hogy ezen fzóllások: *templomba, 's templomban járok; kútba, 's kútbann ugrott; falba, 's falbann ütöm; kebelébe, 's kebelében fogadja; másban, 's másban kötödni, kapni; kárba, v. sárba, 's karban, v. sárban kever; könybe, 's könyben bötülni; akadéka, 's akadéban tsapödni, 's a' t.* úgy ellenkeznek egy mással, valamint az említett Deák kérdések, *ubi, v. inquo, és quo, v. in quid; 's azért értelem-változtatás nélkül fel nem tserélhetni. Ha pedig az elé-hoztra fzóllásnak maga sem foghatja párt-ját;*

Felelet. Hamis az elől-járó. A' nyelvünk' igaz tulajdon hangjához szokott Magyar ingyen sem a' Felperes vé ekedése szerént ejti ezen, 's ezekhez hasonló szoknak u.ólsó tagotskáját. Velem tart ebbenn a' már sokszor bizonyságul hívatott Erdély, Magyar Ország-nak igazabban-izóló nagyobb r' szével. Abból a' mi a' rekeiz között vala, mint - hogy túnya embernek szava járása, semmi ki nem sül; másként ezen szó-lá-fokból is, melyek az N N körül igen szokásban vannak, más valamire derék bizonyittás kerekednék: *Ejtan Bá, pénzé ké be-mennyi az Urho. Tafxija-ki ke a' sze-ke-et a' szin aló. Az ökör' szarváját magáho rándija. Ezekbe naobb erő kö. 's a' t.* Vagy ha az valamit bizonyitt; az is fog belölle következni: hogy ott az egyes *ü* bötü sem szükséges, a' mit maga is tagad. Az egészsz ajaku Magyar kézzebb a' felül-mondott esetben tellyeiséggel az *ü* betüt (kivált ha az utánna következő ige magán-hangzón kezdődik) ki-hagytni a' szóllásban, hogysem kettősön nem ejteni.

Ugyan azon fel-vétel' második részének ilyen gyámolt vet: *A' mi, úgy, mond, a' több iradjokat ille-*

ját; hogy nem általlotta azt fegyverül ragadni a' maga vélekedésének vagy állatására, vagy óltalmazására? Ha ritkánn esik-meg mindazáltal a' bán benn helyett a' ba-be-fel-vétel, szenvedhető a' versbenn is; de a' ba-be helyibe a' ban-ben-fogás, éppen képtelen, mivel hafzontalan szaparittás.

illeti, ambar sokan voltak, a' kik ezeket így írták, 's így nyomtattatták: benn, fenn, kinn, honn, utánn; mindazáltal csak egyre sem találtam, * a' ki a' feljebb

C 3

em-

* Minek hántorgatja a' mások' le-potskolttá írásait a' Fel-peres? ha egyre sem talált is, mi sül-ki be ölle? talán az, hogy a' mit állhatatosann egy formánn írva nem talált, mind k' -pelengérezni-való? ha úgy, csaknem nyelvökből ki-fordúlnak a' Magyarok, 's maga is kopáron fog-maradni; mert csak egyre sem talál, a' ki ő vele, nem mondom mindenben, de többnyire, állhatatoson meg-eggyezne. Ldiók elébb, minémű állhatatoság volt legyen az irás' módjára nézve Párizs - Pápaiban, Káldiban, Pázmányban, kikre mindazáltal leg-inkább támaszkodók. Vigyázzon, hogy, midőn másokon kopátsol, maga alatt le ne vágja a' fát. - Hogy az említett ban-ben végezetek állhatatoson hossz/zas mértékűeknek tartattak, észre vehette Trétsi Jánosnak a' Magyar irás' módjáról tett jegyzéseiben; észre vehette T. Révai Miklós Úr' verseiből; észre vehette ama' Tüdős, józan ittelű, szép mértékleteségű Rath Mátyás Úrnak három egészsz esztendőre terjedett jeles, válogatott újság-leveleiből, v. Hirmondójából; észre veheti végtére, hogy többekről most ne szóljak, ama' nagy szélyes tudományu, nagy Magyar Fő Tisztel. Molnár Apát, és Kanonok Úrnak hozzádm írt ezen szavaiból: ban, ben, én nálam szüntelen hosszszu. - Hogy az n-
vége-

említett mástól eredett igéknek végén az n bötüt állhatatosan meg-kettőztette volna * * Tagadhatatlan tehát-

Felelet. Tagadom a' következést, A' melly okra nézve írattnak két n-nel a' most említették, szinte azon okból szükséges kettős n-net írni a' köztünk perben-forgó szóknak végénn is; tudni-illik az azoknak természeti keményebb hangjok miatt: mert annál bizonyosabb nintsen, hogy a' Magyarán - szóilónak nyelve, 's hallónak füle valamint azokban, úgy ezekben sem elégszik-bé egyes n-nel.

De mivel megint a' könyvekből állította-fel a' második erőtséget, azokból is feleljünk-meg; jóllehet nálok nélkül el-lehetnék, részemre szolgálván az eleven igaz szóllásnak módja, melly minden vele ellenkező könyvet meg-torkolhat,

Szen-

végezetü mást minden olyan igék is, mellyeket az V. Tzikkely' elejénn emleget vala, állhatatosan kettős n bötüvel írattnak, a' majd elé-hozatandó Sylvester János' alagyds Verseiből meg-fogja látni. Szüntelen meg-kettőztette azt a' mondott igékben (egyedül a' minémüéseket, p. o. szépen, fontoson, ki-véven, az említett Rath Mártyás Úr.

* * Tehát talált olyanokat, a' kik meg-kettőztették, csak-hogy nem állhatatosan.

Szenzi Molnár Albert volt az első, * úgy mond, a' ki 1612dik esztendőben a' Károlyi Gáspár Magyar Bibliájának ki-nyomtatását igazgatta. 'E Bibliában néhol a' ban-ben-végü szók úgy vannak nyomtatva: dologbann, könyvébenn -

A' második Ballási Tamás, a' ki 1616ban Pofonyban egy könyvet nyomtattatott, a' mellynek ez a' tiuliffa: Tsepregi Iskola, - Ez az Író többire úgy írta ez igéket: éppenn, régenn, útonn, helyenn, 's a' t. Ezek a' Fel-peresnek szavai valának.

Adjunk mi ezekhez többeket is. Pázmány Péternek Prágában 1616dik. esztendőben nyomtatott könyve, Tsepregi szégyen-vallás nevezet alatt, mindjárt eleinn a' negyedik oldalonn így szól: de igazdnn é, vagy hamiffan? helyesenn é, vagy helytelenül? eszesenn é, vagy tseltsapójul? -

Apáztai Tseré János' könyvét mindjárt a' legelső levélnek második lapján így olvasom: dologbann is, leg-elsőbenn is. Az ötödik oldalon: vildgofonn is. - * *

C 4

1621dik

* Ezen elsőséget sokkal régiebb üdöre kell felvinni, a' mint majd meg-látjuk.

* * Még is Pázmány Pétert, 's Tseré Jánost nevezet szerént nagy bátorsággal el-akarja teljesféggel a' Fel-peres kezünkről ürni.

1621dik Esztendőben ki-jött imez nevezetű könyv: *Magyar Országnak mostani állapattyról egy Hazdja-szeretee igaz Magyar Embernek Tandoblása*, több ilyeneket ad-elé.

El-végre (a' ki mindenek helyett fel-kelhet, mivel-hogy a' vers-szerzés jobban meg-visgáltatta vele az igaz hang-mérséklést) Sylvester János' * alagys versfeinek kezem között lévő töredékeibenn így találom a' per alá vettetett szókat írva:

- „ Törvényinn illen, (éljen) minden imággya nevit.
- „ Mindenekenn földönn néki hatalma vagyon.
- „ Mell keves az földönn az hív, mell fok kedig az hüt. . .
- „ Szent Lelket vünek tsuda kippenn az hivek, és az. .
- „ És tighed bátronn vallanak itten azok. .
- „ Hütre hia Saul tsuda kippenn tighed az Isten. .
- „ Senkinek ez földönn Isten nem nézi személ'it.
- „ Öt keresik titkonn az fene népek előtt.

» Nagy

---

* Ennek Magyar új testamentoma, mellynek végis vagynak ezen versek, előbbször új Szigetbenn 1541dikben, negyed formában Gothica betűkkel nyomtatott-ki illy titulus alatt: *Új Testamentom Magyar nyelvenn. 's a' t. Lásd az akkori Magyar Hirmondónak Rdtb Mátyás Uramnak 1780dik esztendőre szóló 43dik levelit.*

„ Nagy szabadonn szól az Pál, maga fogva vala.
 „ Óltalom az tenghernek után az Doctor azoknak.
 's a' t.

Ezeket versbe-foglalás nélkül így írja állhata-
 tofomn, 's az ezekhez hasonló szókat : *belyinn, kísénn*
 (késönn) *nyelvénn mi-koronn, kivált képpen, nemess.*

Idéttünk is ezen nyomon jártatják jeles tollai-
 kot több tudós Hazafiak; kiket hogy farkokból ki-
 vessen a' Fel-peres, más dandárral fogjon az ostrom-
 hoz. Ezen tiszta füli, és ajaku Irók tudom a' miné-
 műségekét (adverbia) p. o. *szépen, gyakran, höltsen,*
 's a' t. sem hagynák *n* - meg-kettőztetés nélkül, ha
 álnalmokra nem volna.

Már a' nyomtatott könyvekből én is így állhat-
 nék-ki :

I.

Mivel nem képes kivált a' Fel-peres' részéről,
 a' ki a' köz mértéknek nem barátja, hogy a'
 két ellenkező írás' módjának mindenike helyes legyen;
 vagy azok hibáztak, a' kik az *n* betüt meg-kettőztet-
 ték; vagy azok, a' kik egyszeresen vették. Nem az
 első; mert íráfok bizonyára meg-eggyez az igaz
 szóllás' módjával; tehát minden kétttség kívül a' máso-
 dikok vétettek. Ebből az is következik: hogy az *n*
 betüt meg-kettőztetők is, ha folyvást egy nyomban

nem jáltak, akkor borlottak-meg, midönn az említett bötüt restellették másodszor is ki-írni.

II.

Ha versfengés támad valamelly szó-tag' mérsékléfe felett, azt nem a' folyó, hanem a' régi kötött beszédből kell el-igazítani: mert először a' könyvek' ki-nyomtatásában, kivált eleintén, nem-hogy elegendő jegy-vonások, de még szükséges betük sem voltak, a' mint ezt a' régi tarka-barka könyvek bizonyítják: és így a' szónak testét ki-nyomtatván is, aztot lélek nélkül hagyták, igaz hangjokat jegyző vonásokkal ki nem fejtván.

Másodszor a' jegy-vonások' bé-vezetése után is, ezek minden nyomtató mű-helybenn, és mindenkor nem találtattak; és így a' nyomtatás az Irónak tollával éppen szembe szökött; a' mint ezt nem régen első része a' Paraszti Majorságnak is tapasztálta, úgy annyira, hogy ha a' Vers nem szólana, a' nyomtatásbann egy, ö, ü; sem z. n. gene füleidbenn.

A' Poétáknak munkáik menttek ezen kétséges hang-mérséklétől; mivel-hogy a' versbe-kötés világságra hozza a' szó-tagnak vagy rövid, vagy hosszú voltát. Tehát e' jelen-való pe ben Sylvester Jánosnak Versei bizonyosb kalauzok az igaz hang-mérséklés' fel-találására más velek ellenkező könyveknél.

III.

III.

Minden igaz Magyar' ítjlete szerént jól vagynak írva, söt így is kell ezeknek íratniok: *bann*, *fenn*, *bönn*, *kinn*, *utánn*; tehát jól vagynak írva, 's illy írást kívánják ezek is: *bázbann*, *kerzbenn*, *nyomonn*, *helyenn*, *beszédinn*, *falonn*, *karónn*, *kapuun*, *bünn*, *üdönn*, 's a' t, * tehát ezek is: *helyefenn*, *kedvesfenn*, *okosfenn*, *akkeppenn*, 's a' t; mivel ezeknek is utólsó tagjaibann az igaz Magyar kemény hangal ejti-ki az *n* bötüt, p. ö. *benn a' szobáb nn az asztalonn a' könyv*, *Fenn a' szekérenn*, *a' kótsinn*, *a' börtözetonn* ül: *künn (kinn) az erdőnn a' vad utánn jár*. *Kinn a' mezönn*, *a' rétenn ütött konyhdt*. *Honn*, *ott-honn az ágyonn üdöt veszteget*. *Az utánn ékefenn öltözött-fel*. Bizonyára ha tiszta Magyar ajakról foly-
nak ezen igék füleidbe, füleid egy formán fognak váltani, akár kettösönn, akár egyszerezesen légyen az *n* betü írva, vagy nyomtatva,

Hova kell több bizonyittás? de a' szaladásra egy réft gondolt-ki a' Fel-peres. Mást jelent, úgy mond, *benn (intus)* mást megint *ban-ben (in)* - Nem tsavargás e ez? a' Deák *in* által, *ba*, *be*, *bann*, *benn*, eggyenlöképpen jelentetik; az az; mind *hova (quo*
v. *in*

---

* A' feljül említett *Ratb Mátyás Úr 1782 - esz-*
ten öre szöllő utólsó újság - levelébenn ezen igazságot
villgofon meg-mutatata.

v. in quid) mind *bol* (ubi v. in quo) *in pagum*, a' faluba; *in pago*, a' faluban. *Ben* előttem merő költemény.

IV.

Azért ha meg-bizonyodik, hogy ezen szó: *bennem*, ettől ered: *benn*, a' mit tagad: a' *ban - ben - ki - meneteli* szó - tagok' végün kettős *n* kívántatik; a' pedig az ő *Kegyelme'* már említett szavaiból is meg-bizonyodik; mert meg - választatván a' nemzőköt a' tőlök származott igeiktől, így esik az írás:

al - d - bb; *al - öl - a*; *al - att - am*; *bel - ém*; *benn - ebb*; *bel - öl - e*; *fel - é - je*; *föl - őtt - e*; *fel - öl - e*; *bonn - an*; *bety - ett - em*; *ideinn - ebb*; *iránt - am*; *ki - vül - e*; *kor - dnn - ab*; *kör - ül - őtt - em*; *köz - őtt - e*; *mell - é - jek*; *miatt - a*; *nélkül - em*; *nál - a - tok*; *ott - an*; *utdnn - a*; *önn - ön*; *ról - a - tok*; *től - e - tek*; *vel - e - tek*; 's a' t. Tehát ezen szónbann is: *bennem*, illy választatást kell tennünk, hogy a nemzőt fel - találjuk: *benn - em*; *benn - ünk*; 's a' t; mert a' nemzőnek ezek közül: *be*, v. *bé*, *ben*, *benn*, egyiknek kell lennie. Az elsőből így jöne - ki az osztály: *be - nnem*; a' másodikból *ben - nem*: ez pedig nem igaz; mert a' mint a' fok elé - hozott' példa bizonyítja, a' nemzőnek utolsó betűje a' közelebb - való származottól újra fel nem vétetik. Tehát a' nemző, *benn*; és azért a' *ban - ben - végezetü* igeikben két *n* kívántatik.

De, úgy mond, helyes ezen válfasztás, *hoz-zám*, *hoz-zá-ja*; miért nem ez is: *ben-nem*? *hoz-zám* azért íratik két *z*-vel, hogy, a' mint Ő Kegyelme is meg-vallja, ez ígétol: *hozám* (*hozál, hozá*) (tuli) külömbséget vegyen.

De az Erdélyi, nyelv-járás szerént illy válfasztást tehetni: *al-öl-la*: *bel-öl-le*: *fel-öl-lem*; 's a' t. Ebre azt mondom: I. hogy az Erdélyi így beszélik: *alöll*: *belöll*; *felöll*. II. az l betű-meg-kettőztetésével tsak akkor él, mikor az előtte-való szótag azon kívül is hosszú. Ezekből a' ki-gondolt *ben-nem* osztásra nints következés,

De közönségesen meg nem kettőztetik az annyi-szor említett betű? mondtam már, hogy únalmas dolog volna ez, a' gyakor történet miatt, kivált akkor, midönn a' következő szónak kezdete magán-hangzó, p. o. *ebbenn a' dologbann itéletedenn el ne indulj*. Ez az oka, hogy némellyek imitt amott kétszeresen ki-írván ('s azzal jelenteni akarván, hogy másutt is így kellett volna esni az írásnak) egyes *n* betűvel közönségesen bé-elégedtek: mások pedig éppen elé nem vették a' meg-kettőztetést az únalom miatt: de azért *el-nem* akarták nyomni a' keményebb természetes hangot.

Én is, maga szükségesnek tartom a' meg-kettőztetést; azon okból tsak akkor szoktam azt tselekedni, midönn magán-hangzó a' következő ígének eleje:
's azt

's azt is tsak azért, hogy mivel itt inkább ki-adja magát, mintsem másutt a' kemény hangzat, azt írásfal is ki-jelentsem. Azért a' míg erőf hangot jelentő *n* betű öntetni (a' mit igen ohajtanék) nem fog; ezután sem lehet szóba venni valakit azért, hogy általabb útat követ még a' vers-írásbann is, tsak ki ne faragja igaz mértékéből a' szót: vagy ha ezentúl már nem szabad ez; nem bánom, vádoltassam magam is, hogy ezen igazságot eleve tudván is, a' két első könyveimben (meg tartván mind-azáltal a' mértéke) az hofszú hangot egyszeres *n*-nel írtam, *

Ha

* Weber Simon Péter, és Korabinszki János Mátyás könyv-ároloktól éppen most érkezék kezemhez a' postán Pofonyból egy ki-nyomtattatott Magyar tudósítás, melly *Piktét Benedek'* erkölts-tudományos könyvének ama' nagy nevezetű, 's tudományu Profelzszor *T. Öry Fálöp Gábor Úr* által Magyarra lett fordittála felől szól. Ezen tudósítás' szerzője számtalan ízben, álihatatofon, még pedig a' mással-hangzók előtt is, az igaz hang' ki-ejtése' kedvéért mind *n* únalmat félre tévén, a' töllem feljúl-ementett minden esetekben, mi-némüségben kétfzerezi a' szót-bé-fejező *n* bötüt; 's egyedül az Erdélyi kevés különbözést ki-vévén, mindenütt, 's kiváltképp' e' jelen-lévő peres dolognak minden leg-kissebb ágaibann úgy meg-eggyez az én írássammal, mintha mellettem fel-esküdt volna.

Ha már egy tsonóba veszfziük ezen *n* betübéli perlekedést, gondoljjuk-meg, ha a' mint szól a' Felperes: *az igaz versnek szorúttága miatt kezdetiek e némellyek folyamóani a' bötü-kettöztetéshez*; vagy inkább ezen meg-kettöztetésre az igaz hang-mérsék-*léstől kénfzerítették?* gondoljjuk-meg (ha igazsággal vitattam ügyemet) hány verse nem fog az ellen résznek igazittást kéválni, a' ki a' másét akarta új tsávába ejteni? igazittast? azt; mert azon szó-tagok, mellyek felöl olly hofzfazon, 's talán únalmásonn is vetekedénk, olly hofzfak természetesen, hogy azokat rövid kaptára soha sem üthetni. * *

IV.

Hogy ezen szókat: *eggy, eggyé, eggyetembenn, eggyügyü, eggyenlő*, tsak egyes gy bötüvel kelljen írni, 's azért rövid mértékre is venni. Ezt előzfzör a' szóllás' módjából, azután a' könyvekből akarja el-hitetni.

Az első bizonyittásának ez a' veleje: *leg-aldbb, úgy mond, azt meg-kell vallami, hogy tsak a' beszédte vigyázva bizonyoson nem tudhatni egyes légyen-e, vagy kettös, a' gy bötünek hangja imez igében (egy) Igaz tebdt - Mi igaz tehát? hogy a' mondott igéket egyes*

---

* * A' *lan-len-végezetü* igékről szó itt nem yalá; p. ó. *boldogtalan, pediglen, embertelen, addiglan, igen, ugyan*, 's a' t; mert ezek utolsó tagjokban rövidek.

eggyes gy betűvel kelljen írni? ugyan honnan fatsarjaki ezen következőt? az elől-járóból ki nem hozhatni sem az eggyes, sem a' kettős gy' szükségét. A' tagadom elől-já'ót így védelmezi: e' szó, tel: így irattatik: teli; ámbár némelly töle eredett igékben az l bötűt egyszer, másokban pedig kétszer írjuk; p. o. telik, televény, tellyes, tellyesitem; tehát ezen szó-is egy, így irattatik, így-is hangzik: egy; jól-lehet némelly töle származott igékben a' gy bötűt meg-kell kettőzteni.

Felelet. Horgas a' következő. Nagyon sérti ezen rövid hang az Erdélyieknek, 's tsak-nem minden Magyar Országoknak is füleiket. *Tellyes*, *teli*-ből, vagy *tel*-ből származott légyen e, nem olly felette viágos: hogy *tele*-ből nem eredett, mint-egy bizonyos; mert ebből *telés* jö-ki, valamint *fekere*-ből *feketés*; *szegle*-ből *szeglés*, *betyke*-ből *betykés*, 's a' t. Ha *teli*-ből veszi eredetét, eleintém így hangzott: *teltier*; azután *teljes*, *tellies*, *tellyes*. Ha pedig *tel*-ből, regula ízerént először így irattatott: *teles*; ezt pedig, hogy közte, 's *teles* (*hybernus*) között kölömség lenne, így ejtették: *telles*; végre *tellyes*. Példák vagynak erre, úgy mint: *szél* (*margo*, *extremitas*) *széles*, *szélies*, *széllyes*; *széllet*, *széllyel*; *mell* (*finus*, *pars lateris*) *meliék*, *mellyék*; *meliékes*, *-leg*, *mellyékes-leg*; *kil*, *killebb*, *killebb*, *killyebb*; *bel*, *belebb*, *bellebb*, *bellyebb*; *jel*, *jelebb*, *jellebb*, *jellyebb*. *Televény*, nem *teli*-, hanem *tele*-ből ered; példa
me-

mégint erre gyüle-mény, gyűjte-mény, költe-mény, süte-mény, fzerze-mény, 's a' t. A' gy betűnek mind az *egy* szóban, mind az attól eredettekben más az állapötja.

A' második bizonyittás a' könyvekből. - Nagy lajstromot füz, és 29. könyvet nevez, mellyeknek 22 - jökröl azt mondja, hogy ezen szó *egy*, így jelenik - meg állhatatoson benne, a' többiben pedig változtatva: *egy, eggy eggi, egj, edgy*. Azután így fejezi - bé: *tebát az irásnak módjára nézve semmi bizonyos ok nintsen, a' mellyért az egy szóban a' gy betüt meg - kellene kettöztetni.*

Felelet. I. Tsudáalom, hogy megint a' meg - bélyegezte könyvekből szedeget fegedelmet. Mitsoda tanók azok, a' kik közül ketten sem talátnak *egy* értelembeu? a' tölle említett könyvek közül talán *egy* sints, a' melly az *egy* szóból származottakat mindenütt úgy ejtené, a' mint Ő kívánja; hanem a' *gy* betüt már egyszerefen, már kétszerefen vévén, itt is, amott is kedve ellen tselekefzik: 's még - is ezen könyvek, mellyek fokakbann állhatatoson mind magokkal, mind máfokkal meg - eggyezvén sem találának hitelt, mivel szája' íze ellen szóllottak; hitelre méltók e' dologban, mivel ebbenn Ő Kegyelmevel tartanak?

II.

Ha a' könyvekből akarta világosságra hozni a' dolgot; elé-fzámlálván azon moltaniakat is, a' kik azon szóban meg nem kettőztetik a' gy betüt: miért nem emlékezett azon időnkbeli Írókról is, a' kik azt meg-kettőztették? nem-de azt akarta el-hitetni, hogy a' vele ellenkező félnek éppenn el-vezett az ügye?

III.

Midönn a' lajstrombann így írna: *Pázmány Péternek Kalauzsdában* -- egy; miért felejtette -ki ezt is: *eggyügyü*? miért nem tette hozzá ezt is: *eggy*? négy betü nagy üdöt, nagy helyet nem kívánt volna.

IV.

Mivel az ezer hat százbeli Írók közül többen voltak, a' kik így írták az említett szót: *egy, eggy, eggj, egj*, hogysem a' kik tsupán tsak így vetették a' pappirosra *egy*; azt tudakolhatnám, mellyik rész közelített inkább az igaz hangnak ki-ejtéséhez? ha a' többek; tehát hoszfszu az említett szónak mértéke: mert ha azt ilyennek nem tartották volna, mi szükség vala a' *gy* betüt annyifszor ki-írnia, rövidebbséggel élhetvén? ha pedig a' kevesebb számuak; tehát, ha az említett században valaki az akkori Írókot számba fzedte volna a' végre, hogy a' köztök peres szónak igaz hangját belőlök ki-tanóllá: a' kevesebbekből a' többek ellen kellett volna ítéletet hoznia;

jól-

jól-lehet semmi oka nem lett volna, hogy azokat ezeknél jobb, okofabb, az írásban szorgalmasabb Magyaroknak állítsa. Ez ha azon időre józan ítélet lett volna, el-állok a' védelemtől: ha pedig ezen ítéletet kiki vakmerőnek látja lenni, megint azt kérdem: a' mostani századbéli némely írók meg-máfolhatták e' avál a' régi hangot, hogy így kezdetek írni: egy? szabadságokban nem volt a' meg-változtatás, 's gondolnám ezekben sem jutott. Azért roszsz néven ne vegye, ha a' lajstromból ki-hozott következtetést tagadom.

De minek vontatjuk az időt e' tsemőnek óldozgatásában? egy tsapással mészük-el minden ereit. Ezen szó egy (nálam eggy) regula szerént-való hajlatú; valamint *begy*, *jegy*, *kegy*, *begy*, *szegy*, 's a' t. Hajtsuk-meg minden esetekre. *Hegy*, *egy*; *hegyé*, *egyé*; - *hegyet*, *egyet*; - *hegyes*, *egyes*; - *hegyesek*, *egyesek*; - *hegyesség*, *egyeség*; - *hegyen*, *egyen*; - *hegyezem*, *egyezem*; *hegyen-ként*, *egyen-ként*; *hegyetlen*, *egyetlen*; *hegyig*, *egyig*; *hegyül*, *együl*; *begyem*, *egyem*; - Úgy e Magyar fület halogatnak az *egy* szónak ezen hajlatái? és miért? az *egyes gy* miatt. De azt *begy*, *begy*, *jegy*, *kegy*, *szegy*, soha meg-nem kettőzteti, akárminthajlattásék meg; tehát bizonyos, hogy ezen szót *eggy*, így kell írni, hogy igaz, és eme' szóktól különböző hangja ki-tessék. Tehát ezeket is így: *eggyé* (a' nemzobenn) *eggyeten-benn*, *eggyenlő*; mivel ezen utolsó vagy ettől származik:

zik : *eggyen*; vagy ettől : *eggyenlöm*. Erre példa, *bason*, *basonló*, *basonlom*. Azért Tsétti János midönn ezeket írta : *vox egy unus taliter debet scribi, non edgy, patet ex derivatis egyetemben, una egyebütt, unibi*; felette meg-botlott, kivált az utolsóban : mert *egyebütt* ettől származik *egyéb* : ez pedig nem *egy-től*; mert éppen más jelentése vagyoni : 's ha *egyéb*, *egy-től* venne eredetet, regula szerént így hangzanék *egyéb^b*; valamint *el-vegy* (elegy, el-vegy búza) *el-vegyebb*. - *Egyedül*, így írattatik, és mondatik-ki állhatatoson; de honnét ered? nem *eggy*-ből; mert ilyen lenne az osztás : *eggyül*; *egyed*-ből sem jöhet, mert az gántsos. A' folyattatás' (derivatio) törvényei szerént természetesebb ezen írás : *eggy*, *eggyed*' (eggyedik) *eggyedül*. Az ellen-vetésekre meg-felelvén, és az *eggy* szónak ilyen szükséges iratását éppen talpra állittván, könnyen magaméivá tehetem azon könyveket-is, a' mellyekben tsak *eggyes gy* találtatik.

I,

Pápai-Páriz Ferentz' Diktziondriondban, és még egy-nébdny könyvben ezen igék-is (eggyet, eggyen, eggye, eggyed, eggyem, eggyes, eggyeség, eggyezek, eggyik, eggyig, eggyütt, eggyé-lett, eggyetlen, eggyül - eggyig) tsak *eggyes gy* bőtüvel vannak nyomtattatva; de a' beszédnek közönséges módja, és számos Magyar Iróknak példája többet nyom, mint-sem egy-nébdny Irónak szokása. Ezek a' Fel-peres' szavai, és

és valóbann igazak. Azon Iróknak talán nem roszsz mentségekre én így okoskodom: nékem fejembe nem fér, hogy az említett igékben az első tagot rövid hangzatunak tartotta volna vagy Páriz - Pápai, a' ki-nél ezek is: *megy* * (*cerasum*) *Megyes udrosa*, így vannak írva; vagy más könyv-szerzők: azt kell tehát felőlök ítélnem, hogy az *egy* szót is hofszu mértékünek állították, e' közt 's amazok közt az írásban semmi különbséget nem tévén.

II.

Nylván mellettem viaskodnak azok is, a' kik változtatva most egyszeres, most kétszeres gy betűvel írták az annyiszor mondott ígét: azt akarták tudni-illik ezek jelenteni, hogyha több helyen ki-találna is maradni a' gy betűnek únalnas meg-kettőztetése, mindazáltal kettőztetve kelljen ki-mondani; más-ként mi oka lehetett volna p. o. a' *Ki-tett izégér* szerzőjének, hogy könyvének mindjárt homlokára ezeket írná: *eggy* Catechismusnak - *eggy* kerefztény-?

III.

Söt még azok a' derék Magyarok is egy hizemben vannak velem, a' kik állhatatosan csak három bötűvel írták azon szót; és szinte úgy nem ellenkeznek velem a' ki-éjtésben, valamint azok, a' kiknek

D 3

köny-

* *Az Hungar. Latinum-ban meg így ejti: medgy, medgy-fa, megyes-bor.*

könyveik rakvák ezekkel: *ily, oly, mely* (qui) *melyben*. - Magam is első verses könyvemben tsak így írtam: *egy*; jól-lehet az utánna következő magán-hangzón kezdődnek; de mindazáltal soha meg-nem perditettem. Azért az *egy* Irókot a' rövideb' útnak választása miatt nem vádolom, tsak a' versbenn azt tellyes mértékéből ki-ne szabják. Ohajtani lehetne itt is a' vastagabb hangot jelentő *gy* betűnek öntetését; vagy hogy a' végre a' *ggy* helyett *dj* vétessék szokásba: ez úgy ki-ütné itt is az igaz hangot, valamint az ilyenekben: *fogadja, tagadja, engedje, 's a' t*, az hol a' *dj, dgy v. ggy* helyett szolgál.

IV.

Hogy így kelljen írni: *közzé*, nem *közé*; *közzül*, nem *közül*. Az elsőt (mellyet egészsz Erdély tagad) így bizonyítja: *közzé e' szótól származik köz, szinte úgy, mint hozzá (ad illum) e' szótól hoz; zehlt a' z bötüt szinte mint ebben, úgy amabban-is meg-kell kettőztetni.*

Felelet. Igen is *közzé* (mint szinte *közé*) ezen szótól származik: *köz*; de *közzé* nem egyéb, hanem *közöfsé, közönségsé* (*közzé* tenni valamit; valamint *kegyesé, istenese, fel-szegge, eszközzé, gözzé*) *közé* egyfzer a' nemző hajlásban vagyon; másfzor annyit téfzen, mint *közi* (az *e* helyett *i* állittatván) *közibe, közébe, közéje* (az ellenség *közé, v.-i*; az ellenségnek *közébe, v.-ibe* szökött) Ha *közi, -ie, -ibe*
eggyes

eggyes *z*-vel íratik, miért nem közé, *-ébe*? a' köznek következő ágazatit is egy *z* betűvel írja, 's ejti -ki az igaz Magyar; p. o. közöm, közem, közénk, közünk, közünkbe. - Erőtlen azért az az okoskodás, a' melly ezen szótól: *hoz* (hozzám, -ád, -á,) a' köz szóra is vitatja a' *z* - meg-kettőztetést; másként én is az hasonlatosság' ürügyivel így kelhetnék ki: ha valamint azon szóra nézve: *hoz*, *hozzám*- *ád*- *á* két *z* betűt kíván; ezen szóra nézve is: *köz*, *közé* *z* betűt kívánna: eme' szó is: *meg* (mög) azt kívánna, hogy nem *meg-é*, hanem *meggé* (möggé) írattassék; de *meg* azt nem kívánja, hogy a' tőle származott *megé* ket-tős *gy*-vel írattassék; tehát *köz* sem kívánja -*meg*, hogy a' tőle eredett *közé* két *z*-vel írattassék.

Hajlattassuk-meg e' Fel-peres' példája fzerént mind a' két szót. *Köz-é-nek*. 's a' t. *Meg-é-nek*. 's a' t. Tehát ha *közé*, *meggé* is. Már pedig a' jó Magyar így ír, és beszéli is: *ház-meg*, *ház-mege*, *ház-megi*: *ház mege*, v. *ház meg* ment; *ház mege*be v. *-ibe*: *megem*, *-ed*, *-e*, *megünk*, *megetek*, *-ek* van valami: *bdz-megbe* ütött: *bdz-megünnen*: *bdzam mege*: *bdzam mege*: *bdta mege*. *Mege* (*meg*, v. *megye*) így hajlattatik: *megéje*, *-ének*, *-ét*. - *Megem*, *-ed*, *-e* v. *éje*: *ház-mege*, *ház' megeje*, *háznak megeje*: *vár' megeje* (*megyéje*) *Püspök' megyéje*. *Megett* (*mögött*) *meg-ettem*, *-ed*, *e*, *-ünk*, *-etek*, *-ek*, 's a' t. Ha *meg* mindenütt bé-elégzik egyes *g*-vel, *köz* (*meg*-hajlatásában azzal mindenütt *meg*-eggyezvén) két *z* betűt miért kíván?

Hegy (supra) sem várja-meg azt, hogy így írjunk: fejem' *hegygyé*, hanem *hegyé*, -ébe, -ibe állott; hegyembe ült; 's közé még egy *z* betűt meg-várna?

A' másodikat ezen szókkal erősfitti: közzül *annyit téfzen, mint közből* (e medio) *lútni való tebdt, hogy a' Magyarok a' b* bötűt *z* bötűre változtatták. *Legalább* hogy *e' szóból a' b* bötűt *ki-hagyrdk volna, annak helyébe semmit se helyheztetvén, azt semmi képen nem bizonyíthatni. Tehát a' z* bötűt *ez ígében meg - kell kettőztetni.*

Felelet. Tagadom az elől-járót. *Közzül* (nálam közül) nem annyit téfzen, mint *közből*; ha nem annyit, mint *köziből, közéből, közikből*. Ez, nyilván-ságos ezen szóllásfokból: az ellenség' *köziből, v. -éből*; *a' katonák közéből, -iből* ki-állott, *közikből* ki-jott; nem pedig az ellenség *közből, a' katonák közből*: mert az illy szóllás *a' Magyarok gyomrát keverné*. Tagadom *a' következeést is, hogy a' Magyarok a' b*, bötűt, vagy is inkább az *eb, ib* szó-tagokat *z* betűre változtatták; és hogy helyesen tagadom, így mutatom-meg: jól-lehet ezen szó: *megül*, ettől ered: *megéről v. -iről; megiből v. -éből* (vagy talán *a' Fel-peres' ítélete szerént megről megből*) és bátor ez íge: *elől* (az ellenség elől) ebből fakad: *eléből, v. -iből; eléről v. -iről* (Ő kegyelme szerént elből) mindazáltal az *ér, ir, éb, ib*, sem az elsőben *b*, v. *g* betűre, sem *a' másodikkann l* betűre nem változik; és *a' megül* helyett *meggül*, az *elől* helyett *el-*

ellől nem mondatik.- Ismég, ámbátor ezek így származnak: *alól* (víz alól) *alról aldról*, aljából, v. -ról; *felől*, *belről*; *felől*, *feléről*; *mellől*, *melléről*: mindazáltal nem írattnak, 's mondatnak így: *allól*, *bellől*, *bellől*, *mellől*; tehát közül sem így: *közzül*.

Ha megint a' könyveket kezdi mufráltatni, azokra is azt felelem, hogy ha nem több, kevesebb számuak nem voltak, a' kik így írtak: *közé*, *közül*: *közszibe* pedig, vagy *közzi* sehol sem látszik; a' melly bizonyos jel, hogy egyéb változást nem szenved *közé*, hanem csak hogy az *ét* *i*-re; *közébe* sem egyebet, hanem csak hogy az *ébe*-t *ibe*-re változtatja.

Ezek így lévén, vallyon mellyikünk' részéről vannak azok az olly gántsok, mellyeket a' Magyar írásbann el-nem szenvedhetni? de mivel itten mind a' két fél támogathatja magát mind a' 'szóllás', mind az írás' módjával, nem bánom *közé*, v. *közze*; *közül*, v. *közzül* írattságok.

V.

Hogy helytelen ezen írás: *aval*, *evel*, *ához*, *elhez*.

Felelet. Itt jobb helyen kereskedni, és szerenstsében látszik meg-vetni az hálót: mert ha *abból*, *arról*, *attól*, *ebből*, *erről*, *ettől*, írattnak, miért nem *ához*, *elhez*; *avval*, *evel*; vagy *a'val*, *e'vel*; *a'hoz*, *e'hez*? meg-vallom, hogy itt az egyenlőkből támaszott okoskodás szükitti a' feleletet. Mindazáltal,

ha helyén hagyom is a' Fel-peresnek ezen írását; az övétől különbözőt vétkesnek lenni tagadom, 's velem egész Erdély, és Magyar Országának nagyobb része. És ez nékem váltig elég: de hogy tellyeséggel minden okból ne láttassunk ki-fogyottaknak lenni; kövessük megint a' Fel-peres' nyomdokit; tekéntsük-meg a' következő képet, tudni-illik az *a*-nak es *e*-nek természetes meg-hajlatását.

I. Tábla.

Eggyes szám. Többes szám.

<i>a</i> (ama) a fa.	ak a fa-ak, fák.
<i>aé</i> a fa-aé, f aé.	aké a fa-aké, f aé.
<i>anak</i> a fa-anak.	aknak a fa-aknak, f áknak.
<i>at</i> a fa-at, v. faat, fát.	akt v. akot a fa-akot, f ákot.
<i>atól</i> a fa-atól, fától.	aktól a fa-aktól, f áktól.
<i>ara</i> a fa-ara, fára.	akra a fa-akra, f ákra.
<i>aból</i> a fa-aból, fából.	akból a fa-akból; f ákból.
<i>aval</i> a fa-aval, fával.	akval a fa-akval, f ákval, f ákkal.
<i>ához</i> a fa-ához, fához.	akhoz a fa-akhoz, f ákhoz.
<i>am</i> , fa-am, fám.	amk, v. ank, fa-amk, fa-ank, fánk.
<i>ad</i> , fa-ad, fád.	atok, fa atok, f átok.
<i>aaja</i> , fa-aaja, f ája.	ajok fa-ajok, f áok.

II. Tábla.

Eggyes szám. Többes szám.

e (eme) a teve.	ek a teve-ek, tevék.
ee a teve - eé, teveé.	eké a teve-eké, tevéké.
enek a teve-enek, tevének.	eknek a teve-eknek, tevéeknek.
et a teve-et, tevét.	ekt, eket a teve-eket, tevéket.
etől a teve-etől, tevétől.	ektől a teve-ektől, tevéktől.
eből a teve-eből, tevéből.	ekből a teve-ekből, tevékből.
ehez a teve-ehez, tevéhez.	ekhez a teve-ekhez, tevékhez.
ere a teve-ere, tevére.	ekre a teve-ekre, tevékre.
evel a teve-ével, tevével.	ekvel a teve-ekvel, tevékvel, tevékkel.
em teve-em, tevéem.	emk, v. énk teve-enk, tevéenk.
ed, teve-ed, tevéd.	etek, teve-etek, tevétek.
eje, teve-eje, tevéje.	ejek, teve-ejek, tevéjek.

III. Tábla.

Eggyes szám. Többes szám.

az a gaz.	azk (azok) a gazok.
azé a gazé.	azoké a gazoké.
aznak a gaznak.	azoknak a gazoknak.
azt a g azt.	azokat a gazokat.
aztól a g aztól.	azoktól a gazoktól.
azból a g aztól.	azokból a gazokból.
azval a g aztól.	azokkal a gazokkal. (kal.)
azra a g aztól.	azokra a gazokra.

IV. Tá-

IV. Tábla.

Eggyes szám. Többes szám.

eggyes szám.		többes szám.	
ez a retez.		ezk (ezek) a retezek.	
- é	- é	ezeké a retezeké.	
- nek	- nek	- nek	- nek.
- t	- t	ezekt (et) - kt (et)	
- től	- től	- től	- től
- ből	- ből	- ből	- ből
- vel	- vel		
- re	- re	- re	- re

Az I. & II. Táblából ezek következnek: Először, *a* úgy hajlattatik, mint *p. o. fi: e* mint *ki, mi*. Másodszor, az hajlásnak eredendő módjai ezek: *é, nek, v. nek, t, től, től, ből ből, hoz, bez, val, vel, ra, re, k, kt, kval, kvel*; de ezen utólsókban *a'* szebb hangzás valami kevés változást ejtett. Harmadszor, az I. Tábla szerént hajlattatnak *p. o. lid, rid, ár, 's a' t*. mind *a'* két számban: ellenben *beteg, rideg, hideg, tehen, petsét, etset, eset, 's a' t. a'* második szerént. Negyedszer, hogy valamely *a - v. e - végezetű* szónak az *ö* meg-hajlatása, *esetek* szerént, abbann áll, hogy az *ae, v. ee* nemzőkön kezdvén, rendre az egészsz *eset* magához kaptsolja, maga *a'* nevező *esetben* meg-maradván. Ötödször, mivel pedig az ilyen szók hajlást szenvedvén, az hajlató betűköt meg-nem kötöztetik (mert nem mondatik *fdnnak, fdtől, fdvval, fdbhoz, tevénnek, tevéhez, tevével*) talán azon betűk

tük az *a*-nak, *e*-nek meg-hajtásábann is egyfzerefen tétettek valaha. Hatodszor, Talán a' töke-szók ezek *a*, *e*, nem pedig *az*, *ez*; mivel azok ezeknél rövidebbek el-annyira, hogy rövidebbek nem lehetnek, a' mi jele, 's egyfzersmind tulajdona a' töke-szónak. Azután a' töke-szótól el-nem tsíphetni semmit, hanem a' származottakat lehet vagy rövidebbre, vagy hosszabbra szabni. Tovább: egyyenlő-képpen mondatik a' *fold*, *az fold* (terra) a' vagy *e' fold* (illud v. hoc terra est) a' *szép*, *e' szép*; *szép e' : e' vólt e? e' ; a' vólt e? a' . **

Ha valaki ez ellenü így kelne-ki: a' Magyarok, mikor az *a* - v. *e* - végü szókhoz kaptsolják ez igétskét kor, nem szókták a' *k* betüt meg-kettőztetni; p. o. *hóld-fagyta*kkor, *hóld-tölte*kkor; ezekben pedig: *akkor*, *ekkor* meg - kettőztetik; tehát imez egybe - kaptsoltt igéknek első része nem *a* - v. *e* - végü szó.

Felelet. E' tsalfa okoskodás, mivel játszik az *a* - *e* - végezetü szóábann: *a*, *e*, kezdete, közepe, 's vége sokszor a' szónak, és akkor szó-tag; mászor a' v. a (ille) *e'* v. e (hic) egy betüből álló egészszige, 's ollý nyújtott hangü, hogy akár kaptoltásék, öszve, akár nem az utánna következövel, annak első betüje meg - kettőztetni láttásék, mintha így vólna írva:

* *A vólt e? a: e legény: a valóságos igaz? a moflani napok, 's a' t. így írának sokann, és jól.*

írva: *afföld*, (terra) *afféle*, *efféle*, *asz-szerént*, *attadj-bann*, *ammi*, *akki*, *ennekem-való*, *ekkönyu*, *ennap*, *es-semmi*, *arrdk* (cancer) *avvas* (ferrum) *attél* (hiems) *attdl* (patina) *eszfzép*, 's több száz ilyen. Ezekből nem hozhatja e ki azt egy valaki: hogy *a*, *e*, tökefzők, hofzszabban hangzók, 's változáft nem fzenvedők, ha az utánnok következö igéknek elejek máffálhangzó; ha pedig ez magán-hangzó, akkor *a'* kedvesb hangzat' kedvéért fel-veszik *a'* *z* betüt, rövid hangu, és származott igékké válnak? mert nem-de röviden mondatnak -ki *az ég*, *ez dg*, *az ir*, *ez agy*, 's *a' t*? Hetedfzer, mivel az *a*, *e*, *a'* meg-hajlatásban rövideden hangzik; p. o. *ahoz*, *ehez*, *aval*, *evel*; miért vólna gántsos ezen szóllás: *aboz a'* (fa-ahoz, fa fához) *fáboz*; *aval a'* *fával* (fa-aval, faaval fával) *ehez a'* *tevéhez* (teve-ehez, teveéhez, tévéhez) 's *a' t*? Mi fzükség vólt, hogy *aboz*, *aval* inkább az-ból, mintsem *a*-ból; *ehez*, *evel* inkább *ez*-ből, mintsem *e*-ből venné származását? De. *a'* többi eset; p. o. *anak*, *at*, *atól*, *enek*, *et*, *etől*, 's *a' t*, nintfen szokásban? 's hát az *aznak*, *ez-nek* természetes esetei (ki-vévén *e'* kettöt: *azt*, *ezt*) vannak e szokásban? Nyóltzadzor jól, írunk így: *avagy* (vagy, az - vagy) és nem fzükséges az *avvagy*, *a'vagy*; tehát jól írunk így: is *aval*, *evel*, és nem fzükséges az *avval*, *evvel*. Az elől-járót igaznak tartja Páriz-Pápai, állhatatofonñ így írván: *avagy*; igaznak tartja az írásnak, nyomtatásnak nagyobb rélte; igaznak tartja (holott ezek: *ról*,

ról, tól, röl, töl, felöl, alól, szüntelen fen-tartják kemény hangjokot el-ágazatjokbann is) kivált a' jó Magyaroknak szájában lévő hangzat: végre, maga a' Fel-peres verfé is: *négy avagy hat* - - meg-vallja ezt. És valóban ha az *avagy* szónak első tagját meg-nyújtánók, az hallomásban kétes értelem (mellyet felette kerül a' Fel-peres) eredhetne belőlle; p. o. *avagy* (hoc, id v. is es) A' következés sem fogatlan; mert valamint ennek *avagy*, úgy ezeknek is *aval*, *aboz*, *evel*, *ebez*, első tagjok *a*, *v.* az íge. Kilentzedízer, talán azt is mondhatni az *a* e' felöl, a' mit a' *vel* felöl: ha ezek *velem*, *vélem*, *vellem* mind helyben *bagyattainak*, miért nem inkább *aval*, *evel*, *aboz*, *ebez*?

Az III-dik, 's IV-dik Táblából ki-tetfzik, hogy *az*, *ez*, a' velék azon végezetű szókat csak vezete-kélik, és azokhoz csak azt ragasztják az esetekben, a' mivel magok is meg-szaparodtak, p. o. *az*-é. *gaz*-é; *az*-nak, *gaz*-nak; *az*-t, *gaz*-t; 's a' t. *ez*-é, *retex*-é, 's a' t. De térjünk-vissza az elme-futtatásról.

VI.

Hogy motskofsónn írunk így: *éppen*, *mi*-képpen, *vóltaképpen*. 's a' t. Ezt imígyen bizonyítja: *éppen* e' szótól szarmazik *ép*; valamint *szépen* ettől *szép*; ha tehát ezt nem így írjuk: *széppen*, amazz sem így: *éppen*. -

Felelet. I. Tagadom az elől-járónak első részit, mert ebből ered: *épp*, melly ez ígétől *ép*, leg-alább a' mostani szóllásra nézve fokkal külömbet jelent. *Ép*, integer, incolumis; *épp*, v. *éppen*, profusus, penitus: szóllani is így szoktunk: *épen* ment-el, 's *éppen* sebbe keverve jött vízfzsa. *Én* akkor *épp'* (*éppen*) ott voltam. - *Kép*, 's *képp* között is nagy külömbség vagon: *kép*, imago; *képp*, modo, ratione. A' *kép*, icon; *akkép'*, v. *akképpenn* eo modo. *Mi kép*, qua effigies; *miképp'*, qua ratione. - II. A' Fel-peres az említett ígékben mindenkor eggyes *p* betűt írván, valyon kit vett kalauzúl? kettőzteti szüntelen azon betűt Pázmány, Káldi, Veresmarti, Tsere János, kitett Tzégér, Monofzloi András, Balásfi Tamás, 's majd mind valamenyi könyvfzerző vagon. Ezekre e' dologbann inkább támaszkodhatott volna maga is, mintsem Páriz-Pápaíra, és talán Kalmár Györgyre.

VII.

Hogy ezen, 's ezekhez hasonló ki-menetelű szók: baj, haj, raj, fej, vej, olaj, talvaj, 's a' t. diftongusok, azaz: két magán-hangzóból állók, 's a' végett hofzsu merteküek; sőt ugyan azon okból ezen szóknak: baja, haja, raja, veje veje, 's a' t. első tagjokot meg-leheffen a' versben nyújtani.

Felelet. Ezeket mind tagadom. A' *j* betű az említett szókban nem magán-, hanem mással-hangzó. Ezt a' Fel-peres maga is meg-engedi az illy szókban: kaján,

kaján, major, hejába erdeje, fejet, fija, 's a' t; mikor tudni-ülük a' j betű a' következő magán-hangzóhoz tartozandó, 's röviden mondatik - ki az előtte-való magán - hangzóval együtt; tehát akkor is tsak mással-hangzó, midőnn az egy - tagu nevező ígébenn az előtte-való magán-hangzóhoz tartozik; p. o. baj, vaj, vej, 's a' t; mert a' szóllásnak módjából is ezre vehetni, hogy valamint ott, úgy itt is nem i, hanem j betű. De ellent vet: *vallyon? mernéd-e*, úgy mond, *meg-rövidíteni e' szót: vaj, mikor a' h betű következik utánna? jóvd-bagyod e ez Homerus' rendi-szerént-való verset:*

Oh! vaj-ha e nyomorútt életnek vége szakadna!
Hiszem, hogy nem; de miért nem, ha az j betű más-sal-hangzó?

Felelet. Tsalfa ez az h betű miatt; melly puszta lehellés, vagy igaz mással-hangzó légyen e a' Magyarban, még nem olty világos. A' Görögök' 's Romaiak' példájok szerént nálam sem késlelteti ez az előtte-való szóban az utolsó eggyes magán-hangzót; de hogy a' mondattaknál szinténn olty hangja vólt e, mint nálunk, meg - nem bizonyíthatni. Ha gyengébb vólt amazoknál; majd kétszégés leszsz, ha nálunk az eleibetett szónak végső eggyes magán-hangzóját nem fogja e meg-akasztani. Ha a' miénkre ütött, méltán tudakozhatná egy-valaki: miért akadályos az h előtt lévő rövid magán - hangzója azon szónak a' Magyarban;

p. o. terhelem, terhe? lám ez' Deák szókban is: *perhibet*, *inhibet*, *adhibet*, *abbinc*, rövid az első szó-tag. Azt is mondhatná: ezen szóknak *el-bat*, *tsalbat*; *terhel*, *per-hely*; *adhat*, *öt bat*, *ad bat*; *bat* *batalom*, *bathatóson*; *meg-bal*, *nyögbet*; *bat* *betek*, *bathatós*, *tudhatom*, *leg-hoszfzabb*, nem-de egy-képpen zeng első tagjok? - De elég már, hogy kárt ne tegyünk saját épületünkben is.

Ha olly bizonyos a' Fel-peresnél az *aj ej* diftongus, 's annak hoszfszu mértéke, miért nem kérdezkedett inkább így: mernéd e meg-rövidíteni e' szót: *vaj*, mikor *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *o*, *u* betűi következik utánna? ezen kérdésre kétség kívül a' lett volna a' válfaz, hogy igen is meg-merném, 's meg-is kellene rövidítenem; p. o. *a' ki gonosz fej utdnn indul, fog vgre fajulni*; vagy: *sok nyavalydja miatt fejiről a' szép baj el-bullott*. Ebből pedig a' kerekedik, hogy ezen, 's más ilyen szóknak: *baja*, *haja*, *feje*, *teje*, 's a' t, első tagjokat annál is inkább sem a' beszédben, sem a' vers-írásban nem lehet meg-nyújtani. De kerek válfazt kíván? azt mondom azért, hogy meg-merném akkor is rövidíteni szinte úgy, valamint Ő Kegyelme ezeket: *mivelhogy - Jaj! vagyba ebbe szorúlsz*.

VIII.

Hogy motskos ez az írás: *üröfs*, *hamifs*, *eröfs*, *magöfs*, 's a' t.

Felelet. Ez igen is helyes írás. A' Fel-peres el-vezttette a' közép útat, midönn az *ſſ* betünek - ki vágására olly szabadonn ereſzti a' fejszét. Hogy ezeket: *sziveſſen*, *kedveſſen*, *gorádoffan*, *okoffan*, 's, a' t, helytelenül ejtik így fokban, nem következik, hogy a' feljül-mondattak, és ezek: *ſzorofs*, *begyefs* (acutum) *lapofs* (planum) *sebeſs* (velox) *verefs*, *piroſs*, *kifs*, * *frifs* két *s* betüvel hibáſonn írattnak. Így mondja ezeket ki az Erdélyi, 's minden más jó Magyar. Oka pedig az így-ejtésnek az, hogy az említett szók az haſonlító garáditsban * * (comparat. grad.) kivált az egész többes számban, 's minémüſéget (adverbia) jelentvén is, meg-kévánják az *ſſ* betüit, mivel igazánn így mondatnak - ki: *üreff - ebb*, *üreff - ek*, *üreff - en*, *hamifs*, - *abb*, - *ak*,
E 2 eröſs,

* Ez írás természetefebb, fokoknak nyelvek' járásával is eggyező; az haſonlító garáditsbann is *kifs - ebb*, nem *kis - ebb*. De mivel közönségesenn a' köz beſzédben egyes *s* betüvel hangzik, az állató gráditsban légyen köz mértékü.

* * Az állató garáditsnak (poſitiv. grad.) utólsó betüjét a' haſonlító, és minémüſég újra fel-fogni foſa ſem ſzokta, hanem tsak két *b*, vagy más ſzó-tag ragafztatik utánna; p. o. *rút - abb - rút - ül*, *jeles - b*, *jeles - en*, *gonosz - b*, *gonosz - ül*, *okos - b*, - *ban*. 's a' t.

erőfs, -ebb, -ek, -en; magafs, -abb, -ak, an; febefs, -ebb, -ek, -en; lapofs, -abb, -ak, -an; szorosfs, -abb, -ek, an, 's a' t. * * Ellenben, mivel nem jól mondatik *szivefs*, -ebb, -ek, -en; *okofs*, -abb, -an; *kedvefs*, -ebb, -ek, -en, 's a' t, ezek egyes *s* betűvel mindenütt bé-érik. Ezek így lévén, minek-előtte a' Magyar szók' hangjainak illy kemény törvényeket szabna, talán nem lett volna illetlen, az Erdélyi, Tisza-mellyéki, 's más több Vármegeyék - béli derék Magyarokat is köz tanátsra hívnia. Ezt ha nem tselekedte, roszfs néven ne vegye, ha az elsőséggel, mellyet mintegy adó-képpen meg-kíván, ezen közöttünk kérdőre vett dolgokban meg-nem uralhatjuk.

Eddig többnyire magunkot védelmeztük, már a' Fel-peres feleljen.

I.

Ez igének: *szóllasz*, második tagját miért ejti rövidenn? ez a' verse:

Nintsen azért nyugtom! . . . mitsoddt! így szóllasz előttem? Irtózik ettől a' Magyar fül, valamint az illyentől: A' köz velekedés ellen mit mondasz egy ember? Ki hitetheti azt el-magával, hogy ezen, 's ezekhez hasonló igének: ,szóllasz, beszéllasz, utolsó tagjok rövid mértékü? az én itelem szerént ezen
két

* * Így írják ezeket a' Fel-peresnek két Kalaúzi, Pázmány, és Káldi is, hogy többeket ne említettsek.

két szóban: *szóllasz* (*szóllaszsz*) és *aszszony* tellyes-
séggel egyenlő az *sz*-hang. Tudom, hogy *szóllsz*,
hallsz, *beszélsz* helyett *szóllasz*, *ballasz*, *beszéllesz*
íratik a' kedvesebb hangzat' kedviért: de az *a*, 's *e*
betű nem azért vettetik ám közbe, hogy az *sz* (*szsz*)
tulajdon keményebb hangját azon ígékben meg-lágyit-
tsa. Az is igaz, hogy az *szsz* helyett (bátor az
utánna következő szó magán-hangzón kezdődjék is)
csak *sz* íratatik; de én azzal nem törődöm, mivel a'
Magyarságot nem csak a' könyvekből, hanem hállo-
másból is tanóltam. Meg-vallom, hogy válogatottabb
azokbann a' Magyarság, hogy sem a' köz beszédben;
de ezt azonbann ha tisztább ajakról foly, fokszor tsalha-
tatlanabb regulának tartom az hang-merséklésben, hogy
sem a' nyomtatást; mivelhogy ebbe történetből, vi-
gyáztalanságból (talán néha lajhaságból is) bé-tsúsz-
nak több rendbéli fogyatkozások. Arra-való nézve
mindjárt minden szót nem vetek úgy pappirosra, a'
mint ez, vagy amaz könyvben fekszik, hanem elő-
szor nyelvemre vezem, és füleimmél közlöm. Így
tselekedtem, midönn a' Magyar Profodiát írám; így
tettem, midönn verseimet kezdeném, 's folytatnám is.
Mások ha ezt el-múlatták, méltán fajnálhatják, hogy
külömben jeles verseikből fok helyenn a' Magyar hang-
zat ki-vezett.

De a' jó könyvekben sem tétetik - ki a' feljül-
mondott ígék' végénn az *szsz*? az el-hagyásnak oka
megint a' betű - szaparitásnak únalma: ez némellye-

ket arra is viszen, hogy *afszszony, máfszszon tsúfszszon* helyett így írjanak: *afszony, máfszon, tsúfszon*. Ez' únalomnak, 's ebből következni szokott hibás írásnak is elejét vehetnők új bötü-öntéffel.

II.

Minémü tetemes okból mutatja-meg azt, hogy az hang-ki-törlés (elifio) vagy is az utolsó magánhangzónak (mert az *m*, 's *b* bötü nem ide-való) mikor ugyan azon kezdődik a' következő íge, elnyomása nem szabad a' Magyar versbenn? * ellenkező példákot tapasztal a' Görögökben, és Deákokban, kiket különbenn olly szerentsésem érdekel. *Más szokások volt, úgy mond, a' Rómaiaknak, de tsak azért, hogy azokat követnék, a' kik elejentén ugyan e' szokást ok-nélkül fel-kapták; minékünk nem szabad, a' mi ok-nélkül tesszik.* De honnan bizonyos, hogy e' szokást minden ok nélkül kapták-fel az elsők? honnan tudni, hogy annyi számtalanok egyenlő akarattal tsak vaktába, és szem-bé-kötve indultak utánnok? ha némellynek már úgy fel-nyíltak szemei, miért nem mer a' Deák vers-írásbann ellenkezőt tselekedni? ha kudartzot vallana a' Deákba bé-hozott ezen újságával, a' Magyar versbenn a' Deák rájához szokott fülnek
gyön-

* *Ezzel magam is felette ritkán éltem ugyan, a' szokot verseimbenn úgy helyheztetven, hogy red ne szóvaljuk; de ellenbenn a' Fel-peres' tsapásdra soba nem tértem.*

gyöngyörködést fog-e szerezni? - Nyelvünknek tulajdonságát fel-bontja talán ezen hang-ki-törlés? ezt egy Magyar sem hiszi, jól tudván, hogy annak a közönséges beszédben is gyakor helye vagyon; p. o. *dt* (ált, által) *al'*, *fel'*, *el'*, *szél'*, *vég'* (alsó, felső, első, szélső, végső) az *e'* (ennek) dolga. *Biz'* (bizony) *igaz*; *Bir' uram*; *Gazd' uram*; *gazd' Afzszony: hdt* (tehát) *imid' amoda*; *id' adta*; *od' adta*; *jó-karat, hdt-adts, hdt-adó* (hála-adó, hálat-adó) *Bék-egér-hartz; ibol* (inhol imehol) *metfzek* (mit tesztek) *metfzünk* (mit tesziünk) *medgyünk* (mit tegyiünk) *bérem'* elvonta: *meg-kotzom kezéd'*: *Német-*, *Rátx-*, *Oláh-*, *Orofx-*, 's más idegenekkel meg-szállítani Magyar Országot: *szád, -dm* (szájad, -jam) *szint'* annyi: *mi-dön* (mi időn) *fok jdmbr'* szava, *Ijlen'* szava: *enn'* (ennen, önnön) *tenn, tönn* (te önnön) *tdm, tán ** *táng* (talám, taján, taláng, talántám) *viszsz' adom*: 's az (és az) 's több ilyen-féle hányszor zengett füleinkben? hogy a' régi Magyar Vers-szerzők sem voltak az hang-ki-törléstől idegenek, bizonyosságom az említett Vilmányi Libéty Mihály verse is: *És töllök példát mostani írásra vegyen.*

E 4

An-

* Régi módra *tan*. Nem ezen gyökérből fakadnak e [ezek: *tanó* (tanú) *tandts, tanittok, tanólok*? Ha ezen gyökérnek értelmet ki-fejtené egy-valaki, valyon a' Magyarok' Eleit Íróknál amaz híres *Tan jó* nevezet nem jöne e nagyobb világosságra?

Annak valami színt adni lehetne, hogy ezeket: bé, ki, le, 's ezeknek végét: egybe, hdra, öszve, visszsa, ki nem törli az utánnok következő, 's magán-hangzón kezdődő igék előtt, mellyekhez ragasztatnak; p. o. bé-ki-le-egybe - hdra öszve-visszsa-adom, 's a' t; mivel akkor egy öszve-kaptsoltt igékké válnak. El-öszolván pedig ezen kaptsolás, és a' feljülmondattak más igék előtt jelenvén-meg, bezzeg a' kitörlésre is okunk támad; p. o. egybe, azokat kik vesztették? öszve, ezeren gyűltek. Mást hdra, igyekeztek nyomni; visszsa igyekeznünk kell a' költsönt adni. 's a' t; mert az utolsó igékhez tartozandók. *

III.

* A' született, 's tiszta emlökkel táplált Magyaránál, kivált az Erdélyinél, 's leg-főképp' a' Székelynél a' köz beszédbenn is egy mást üzik a' kaptsoltt igéknek ilyen el-szerkeftetési: I. Ő vetett-le tégedet a' lóról, v. ő vetett a' lóról le tégedet. Tí vittétek-ki tegnap az edényt, v. tí vittétek az edényt ki tegnap. Te lopád-el erszényemből a' pénzt, v. te lopád erszényemből el a' pénzt. Ezek adták-fel ötöt gonofzsága miatt, v. ezek adták gonofzsága miatt felötöt. Meg-verní nem kell a' jó gyermeket, v. Meg-nem kell a' jó gyermeket verní. II. Tovább így változtatják: ő vetett a' lóról tégedet le. Tí vittétek az edényt tegnap ki; Te lopád erszényemből a' pénzt el;

III.

Ha igazak ezen szavai: *ha a' Magyarok valamelly idegen szót be-fogadnak, bár ez semmi változást*

E 5

ne

el; ezek adták gonofzsága miatt ötöt fel. III. Le, ő vétett tégedet a' lóról; ki, ti vittétek tegnap az edényt; fel, ezek adták ötöt gonofzsága miatt. Az I. és II. karban - lévök itt is közönségesek; az III. rendbéliek is az Erdélyiekbe, 's leg-inkább a' Magyar nyelv' tulajdonát mind eddig tisztán fenn-tartó Székelyekbe anyai téjjel óltattak. Én ugyan jól-egybe alkalmaztatások, illések felől soha gyanakodni sem tudtam. Ugyan is ha ezen rövid mondások a' kaptsoltt szóknak el-bontásokban helyesek: *le ne menj* (*ne menj-le* (*fel ne ülj*) *ne ülj-fel*;) miért nem volnának ezek is: *ülj, te fel*; *fel, te ülj*: *ne menj te le*; *le te'ne menj*: *mikor adják néked meg*: *te vered ötöt meg* 's a' t.? 'S ha ezen utólsókban sints ki-vető, miért volna azokban, a' mellyek ugyan ilyen helyheztetés, és által-vetés mellett több igékkal is megszaporodnak? úgy e, hogy a' Nyelv' tulajdonsága sem a' kevés, sem a' feles számu igékben nem lakozik, hanem ezeknek természetes egybe-alkodtatásokban? El-végre, ha az előre-botsátott szöllás' módjai még a' kötetlen beszédbenn is ki-ütik az igaz mértéket; vallyon mi okra nézve sápolódik egy-valaki ezen vers-darabok ellen: *nem esik fájától megszűze gyümölte*

el. -

ne szenvedjen-is, p. o. ruta, 's a' t: tsak még se **
szabhatunk neki más törvényt, mintsem a' többi Magyar
igéknek; mert a' Magyaroknak szájából az idegen szó-is
Ma-

el. - A' mikoron tsendül hírokre fülem meg. - Szemem
föltre szegezve le-van. - Ég' ékit akarván trni-le,
tfillagokat fejteget, hagy-ki napot? Az ilyeneken
rágódó jámbor még a' derék Magyar helységekkel
nem igen isméretes, és tsak a' tehén-úton tud tzaam-
ogni. Midőnn ezen jegyzést ide ragasztanám, Erdély-
ből némelly dolgaiban Káfsára ki-fordúla, 's nagy örö-
menre hozzám is bé-tére T. N. N. Raksányi Túróczi
Lajos Úr. A' beszélgetésre bővebb alkalmatofságom
adtván, a' többi között nevezetesen e' jelen-való dolog-
ról is étekezödém, ha (mivel Hazámból régen ki-sza-
kadtam) nem tsalna e meg-emlékezetem, 's valóban
meg-eggyeznék e á'latásom az Erdélyi nyelv-járással?
tsudálkozék, hogy arról szót is támaszthat valaki, 's
rövidedenn azt felelé (a' mit már annak-előtte minden
oda-benn forgottak, 's töllem meg-kérdettek feleltek)
hogy mind ebben, mind a' többi említett vitatásim-
ban pártomon vagyon egészsz Erdély.

De

** Talán sem. Ezen szóval tsak akkor élünk,
midőnn tagadunk. p. o. sem neki, sem Bdyadnak nints
része benne: sem meleg, sem hideg nintsen: sem ezt
sem azt, sem semmit elnem vettem. Ellenbenn ezen
szót se egyegül a' tilalomra veszlizuk-elé; p. o. se
neked,

Magyarúl hangzik: ha mondám ezek igazak, maga miért ír így: Júpiter, Venus! Íkare, ikari, Latziom? a' mit másban fedd, azt maga követheti?

IV.

Mivel sem a' nyomtatott könyvek, sem a' nyelv-járás nem kedveznek ezen írásnak: jobb, jobbított, jobban, 's a' t, miért akarta ebbenn inkább Kalmár Györgyöt követni? ha regula szerént így kellené is esni az írásnak, mindazáltal éppen szokatlan, valamint ez: *szépbek* (szebbek, szépebbek.)

V.

A' Vers-szerzési igaz szabadságot emlegetvén, így szól: *elég szabadsága vagyon a' Vers-szerzőnek tsak azért is, hogy gondolatit akármelly versbe foglalhat-*

De ha még itt is ki akar a' Romai korlátból ugrani, és azzal veszteni nyomot, hogy azon fok-féle helyekre alkalmaztatható szó-tagok mindjárt az utánok következőkkel látszatnak egybe-forrani; ebbenn is ki-vágyó kedvének szárnyát nem félegem: légyen bár ezen szabadsága is; tsak a' többiek mellől álljon-el, mellyeknek általán-fogva semmi feltéket nem adhat.

néked, se Battyádnak részt ne adjon-ti: se hidegen, se melegén ne járj: se ezxel, se azzal, se semmivel ne gondoldj.

hatja, a' melly a' dolognak, vagy a' nyelvnek tulajdon-
sággal nem ellenkezik. * Senki nem kentelenitheti (a'
Vers-szerzöt) hogy mindenkor vagy Virgiliusnak, vagy
Ovidiusnak, vagy Horatziusnak rendihez szabja verseit.
A' többi Poétákat is követkei; jelesen pedig Pindarusi:
a' ki ámbátor elegyes Versekkel élt - - a' borostyán-ko-
szorút meg-érdemlette. Hubogassanak tehát egyebek a'
baglyokkal, tsiripeljenek a' verebekkel, fetserékeljenek a'
fetskéekkel; te, Magyar Poéta, kövessed a' filemilének.
éneklését. Énekes vagy; írj elegyes verset.

Felelet. A' Fel-peres ezen szavaival mit akar
jelenteni? éppenn el-nem hitethetem magammal, hogy
a' Virgiliust-, vagy Horatziust-, vagy Ovidiust- kö-
vető Poétákat huhogatni, tsiripelni, fetserékelni vélje,
ha tsak egyszers'mind Virgiliust, Ovidiust, és Hora-
tziust baglyoknak, verebeknek, fetskéknék nagy vak-
merőséggel nem állittja.

De-

* Ha tsak ilyen szabadságot osztogat, elég szá-
raz ebéddel kéná'ja-meg Vendégeit. Mind a' Deák,
mind kívált a' Görög Vers-szerzők, azon kívül, hogy
elegyes verset írhattak, 's írtanak is, melly szabad-
sággal éltek a' szó-tagok' mérséklésében? Ha a' Ma-
gyarban nintsenek szabad, azaz, köz mértékü szó-ta-
gok; fok maga verseit is el-vádolja a' Fel-peres; ha
pedig vannak, 's talán jó számmal is vannak, köte-
leségében járt volna, mint jó Kalauznak, azon
szó-

Derék alkalmatofságom nyílik itt a' Vers-kofozoból ki-hagyatott *Profodiának* megint rövid ki-munkálására, 's azzal únfzóló Jó-akaróim' kívánságának tellyefittésére. Azért mennél fontofabban, 's egyfzersmind általabb úttal lehet, az egész dolgot így ofztom-fel: *

Hofz-

szókot, mellyek valamelly tagjokban közép fzerü húrón pendülnek, bővebben' ki-fejezni, 's a' Magyar nevedék Poétát is térebb mezőre vezetni.

* Hogy szót ne szapariútsunk, 1. tekéntsük-meg az Hang-ki-törlésről-való jegyzéft a' 70. lapon.

2. Előre éfzre kell-venni: hogy, mivel az a' Deák szabás: *Derivata patris naturam verba sequuntur*, éppenn illik a' mí Nyelvünkhöz is; az eredetlen szóknak jegy-vonásai a' származottakbann-is közönségesen fenn-maradnak; p. o. adó-zom, ág-ozom, első-zés, éfztendő-zöm, had-akozom, karó-zom-, kendözöm, (kendeni).fajtó-lom-, só-zom, tö-zöm; üdözöm-, ügy-elni, 's a' t. Vannak azonban meg-hajlatásokbann az ékezésftől el-esők is; p. o. agár (agarat) madár, szamar; ég (eget) jég, elég; derék (derekas) fazék, kerék, tsérép; deréb, geréb, veréb; dér, ér (vena) egér, gyökér, kenyér, fzekér, tengér, fedél, kötél, fél, fzel (ventus) tél; légy (mufca) négy (negyed-ik) hét (heted-ik) tíz (tizen egy-) hatz (hufzon egy-) tüz (tüzes-) víz (vizet-) 26. lap.

Hofzszu mértékűek

- I. A' szónak akármely tagjában legyenek e' következő meg-ékezett magán-hangzók, á, é, í, ó, ú, ö, ü; p. o. ámitó, úré, tűrő, nyár, tél, víz, hó, hús, öz - búz.
- II. Hasonlóképpenn imezek: a', ama', e', eme'; p. o. a' rút, e' szép; ama' jó, eme' roszsz.
- III. Az ilyen szók: artza, barna, gyanta, póla, rosta, ruha, sárga, 's a' t, az *asdg*-meg-hajlatástól meg-válva; (p. o. tarkaság, tsúnnyaság) minden ki-telhető esetbenn az utolsó rövid a bötüt hofzszura változtatják. Az *eség*-hajlatást ki-fogván, azont kell érteni az e bötüről is az effélékben: béke, fekete, gereblye, kefe, mese, szöke, szürke, 's a' t.

É.

Az e bötü meg-nyújtatik ezekben: dédiük, gyék, gyér, kétes, kelevéz, gerétz, geréb, gépely, gedelem-, fe-

3. A' b és v bötü is, ki-vévén az illy esete-
ket: névé, füé, fuvé, köé, kövé, rüé, rühhé,
lóé, lóvá, lóval, 's a' t, gyakran le-vonja az ékezést;
p. o. év, (eves-) fű (füvelek-) hév (heves-) jő
(jövetel-) jú (juhot-) hó (havas-) kö (követ-)
lév (leves-) ló (jövök-) ló (lovat-) mű (művel-)
név (nevet-) nyő (nyövés-) nyü (nyüves-) sző
(szövök-) tö (tövös-) rü (rühes-) 's a' t. 30. lap.

fedémes, dévér, enyéim, hérits, közsméte, fetsérel-
's a' t.

i.

I. Az *i* bötü nyújtást kíván, valahányszor utánna ugyan azon igében minden közbe-vetés nélkül ilyen szó-tagok következnek: *tek-*, * v. *zem-*, *tok-*, v. *tom-*, p. o. *épittek-*, v. *épitek-*, v. *épittek-*, *ékesítem-*, *tsábitom-*, *mozdítottom-*, *búsítás-*, *készíteni*; akár mi-képpen hajlattassanak meg.

II. Azon *i* bötü ezen igékben: *bízom-*, *hízom-*, *hízkelkedem-*, *kisérem-*, (*késérem-*) *kísértem-*, (*késértem*) *kívánok-*, (*kévánok-*) *nyílok-*, *nyírem-*, *rívok-*, *sívok-*, *szívok-*, *tíbolgyok* (*tébolygok*) *tsípem-*, *vígyázok-*, *vítatom-*, *vívok-*.

III. Ezekben: *dísz-*, *frígy-*, *híd-*, *hím-*, *hív-*, *íge*, *íny*, *ír-*, (*kenet*) *ij-*, *ív-*, *íz-*, *kelis-* (*kelés-*) *kím-* (*kém-*) *kígyó* (*kégyó*) *kín-* (*kén-*) *kíny-* (*kény-*) * * *mirígy-*, *nyíl-*, *nyír-*, *penész-*, (*penész-*) *síp-*, *sír-* (*tumulus*) *'sír-*, *fzír-*, *fzín-*, *fzív-*, *tík-* (*tyúk*) *tsíger-* (*tsügör*) *tsík-*, *tsíny-*, *tsípő-* (*far*) *tsív-*, *víz*.

IV.

* A'-vonás azt jelenti, hogy akárminémü legyen a' meg-hajlatás, fenn-marad azon ékezés, a' mellyről szó vagyon.

** Vannak Magyar Országban az *i* helyett e bötüt

IV. Ezekben : hig-, vig-, vídám-, irigy-, meztelen-, tsinos-, míg, míglen; de ezen két utolsó, mi-dönn a' szó' végéhez ragasztatik, vagy az *m* bötüt el-vefzti, el-marad a' jegy-vonástól; p. o. hólttomig-, lan; hóltodig-, lan, hóltáig-lan; ed-dig, -len; addig, -lan. *Az i bötüt így hardrozta-meg a' Dundatul-való Poéta is.*

V. Az én ítéletem szerént ezek is ide-valók: hí-vom-, írok-, nyírok- (nyírek) sírok-, mí (mü, v. mink) tí (tü, v. tük) de ezen két utolsó ékezőt veft az illy esetekben miénk-, tiétek-.

Ó.

I. A' Magyar szó (meg-jegyzésre méltó' ez) rövid o betün nem végződik, akár eredett, akár eredetlen légyen.

II. Azon ó bötü meg-nyújtást kéván az illyen végezetekben: fából, úgról, attól, alól, alól-ról, utól, távól, 's a' t.

III. Az illyenekben: adatódik, adódik, aggódik, ázó-dik, bizódik, dobzódik, falódik, fel-rakódik (p. o. a' széna a' szekérre) hozódik, ivódik, húzó-dik,

---

bötüt tévő, 's így befzélő több részek: Estván, es-mérem, velágos; áhétom, áhétatos, égérem, étélem, égézem, busétom, mirégy; vég, tövés, 's több száz illyen.

dik, nyalódik, lopódik, fzőródik, fźűródik, takaródik (p. o. a' mezöröl, a' jószág) vágyódik, varródik, 's a' t.

IV. Mindenkor a' lódik - kimenetelben; p. o. bajlódik, bajmolódik, harfolódik, morgolódik, sápolódik, szontyolódik, 's a' t.

V. Ezekben: jós-, gyóts, kór, pór, fźór, főt, kótz, ótz, lótz, lóg, róka, tsók, tsóka, hóka, 's a' t.

Ú.

I. Az *u* bötü állhatatofon meg-nyújtódik az ilyenekben: abbúl (ból) arrúl (ról) attúl (tól) ágbúl, ágytúl, ártúl, atyáúl, bíráúl, gazúl, kutyaúl, otsmányúl, túl, távúl, tsudaúl, tsúfúl, 's a' t.

II. Ezekbenn: artzúlat-, bú-, búb-, búgni-, galambbúg-, búza, dűtz (púp v. gyürke) fúlánk (fúlák) gúnya, gúzs-, hűg-, hűgy-, hűnyor, húr-, hús-, kút-, lúd-, lűg-, nyúl-, rúd-, sűg-, fűnyog-, túró, tyúk-, úgy, úr, út-.

III. Ezekben: hűfz, sűgár-, tűnya- (rest) tsűf-, tsűnya; búg-, sűg-, új-, únom-, úfz.

IV. Valahányfzor utánna közbe-vetés nélkül valamelly ígében (verbo) *l* bötü következik; p. o. aggúl-, ájúl-, ámúl-, bűsúl-, danúl-, (ol).dúl-, fűl-, fűlad-, fűladozni-, hőlűl-, igazúl-, indúl-, kőlűl-, lapúl-, lőlűl-, múl-, múlát-, múlatozni-, műlik-;

nyúlok-, pusztl-, szorúl-, tanul-, 's a' t. *
 's azért ezek is ide-valók: boszúl-, gyalúl-,
 fatúl-, (fajtol) szapúl. Ezen három utolsót né-
 mellyek, nem tudom mi végre, meg-akarják per-
 díteni.

V. Ezent kell érteni az eredetlen ígéke benn az τ ,
 és α bötüre nézve; p. o. fúrom-, gyúrom-,
 szúrom-; húzom-, húzom-, nyúzom-, 's a' t.

Ö.

I. Az ö bötü meg-nyújtatni kéván minden efféle ödik-
 ki-mentelbenn: enyhítődik-, enyveződik-, főző-
 dik-, fűződik-, gyötrődik-, kezdődik-, kötődik-,
 küszdődik-, rejtődik-, rekesztődik-, szegődik-,
 szövődik-, tengődik-, ökrődik-, (ükrődik) vész-
 tődik-, 's a' t.

II. Hasonlóképpen a' lödik- ki-menetelben; p. o. bibe-
 lödik, mivelődik-, dörgölődik-, rühelődik-, sür-
 gölődik-, törsölődik-, zörgölődik-, örlődik-,
 's a' t.

III. Az ilyenekben: tűzből, vízről, büntől, belől,
 felől, kívülről, 's a' t.

IV. Ezekben: bődül-, bög-, bór-, bősüz-, bőv-
 (bév-), döl-, döre-, dörékedni, dözsöl-, főz-,
 gölye, gőz-, gyöz-, hőle, jödög-, jödögel-,
 gyülöl-, himlő, himlő-zöm-, löts, nő, nőni,
 nős-,

* Az u bötü' dolgában éppenn ezen tsapáson
 jár a' Dunántúl-való Nevezetes Poéta is.

nös-, nőtelen-, nyő, tető (tetej) rökölni-, röz-
fe, rökönyödés-, szöke, sző, szőr-, szöts, tör-,
(laquens) tö, töke, tösér, -kedni-, tsörege,
tsöz, tső, tzök, ő (ille) ör-, őrizem-, őz, üdö-
zöm-, 's a' t.

V. A' mi meg-jegyzésre megint méltó, a' Magyar
szó, akárminémü légyen, rövid ő bötün nem
végződik.

Ű.

1. Az ű bötü meg-nyúlik az ilyen végezetekben :
ebbül (öl) ettől (röl) ettül (tól) emberül,
Cörögül, Törökül, feljül, kívül, körül, körülöt-
te, körülünk.
2. Valahányszor utánna minden közbe-vetés nélkül
bötü következik; p. o. dül-, (döl) egyesül-,
épül-, gyepül-, hegedül-, hidegül-, köpül-, kö-
szörül-, melegül-, repül-, pösdül-, testesül-, tső-
dül-, őszül-, 's a' t. Ezen közönséges szabásra
tartozandók ezek is: fül-, (calefit) hül-, gyül-,
külön-, sül-, szül-, ül-, 's a' t. (21. lap. a' vé-
ge felé, és 20.)
3. Ezen egy - taguakban: gyür-, szür-, tür-, füz-,
tüz- (töz) üz-.
4. Ezekben: bün-, büz-, hü-, hűség-, bü (báj, bú-
báj, bubáj) hüv, fü, gyürü-, mü, nyüg-, nyü,
szugy-, izük-, izür-, izüz-, tsü, tsür, tükör,
F a türet,

türet, tűz, 's a' t. Az ü bötü iránt is meg-
eggyeznek velem az említett Poétájokbann a'
Dunántúl-valók is (a' többiekről kérdés sínts) tsak
a' 2. számbann akarják az utólsókat, nem tudom,
miért, más útra vezetni.

Ezeken kívül

1. Az ékezetlen magán-hangzók is akadályosok, mi-
dönn utánnok, ugyan azon szóbann, a' ki-ejtés-
re több üdötskét-kévánó két máállal-hangzó érke-
zik; p. o. egy olyan romlott fegyvert vitt.
(47. lap.)
2. Az említett ékezetlenek, megint meg-akasztatnak,
ha mind az előre - mentt szóznak végezete, mind
az utánna - következőnek kezdete (a' b bötüt
ide nem kell érteni) magán - hangzó talál lenni;
p. o. mit kérded, mim van?
3. Az ígének (verb.) a' második személyben (ada
perfo.) a/z, v. e/z - ki - menetele keményebben
hargzik; p. o. adandaszsz, beszélleszsz, köten-
deszsz, szállaszsz. (68. lap.)
4. Minden eseteknek (ki-vévén az egy Nevezőt) 's
minémüségeknék ilyen ki-meneteli: ban, ben; an,
en (lan, len-meg perdül) in, on, ön, ün, ün,
p. o. abbann, ebbenn, akadékbann, erdőbenn,
állhatatofabbann, ékefebbenn, fellegenn, kegyefenn
dolgainn, lovonn, Magyarofonn, tűzönn, gögö-
sönn,

sönn, tűzönn, kapunn, szomorunn, bötünn, keferünn, 's a' t. (32dik lap. egész 46dig.)

Rövid Mértékűek

- I. Ezen ékezetlenek: a, e, e? i, o, ö, u, ü; p. o. teli, ugarol, öröm, 's a' t.
- II. Illy pórázon futnak ezen egy-taguak is: be, de, fa, ha, ki, le, ma, mi (mitsoda) ne, se, te.
- III. Ide-valók ezek is: az, amaz, ez, emez, fel, v. föl, hogy, is, leg, meg; nem, sem, 's minden lan-lén-végezetek, midönn a' következő szónak eleje magán-hangzó, v. *h* bötü.
- IV. Az ékezetlenek nem késleltetnek ezen következők, 's tsupán tsak hang-lágyítottok által: gy, ly, ny, sz, ty, tz, zs; p. o. agyag, bolyong, anyafat, etset, atya; etzet, guzsaly, 's a' t.
- V. A' szót bé-fejező ékezetlenek nem akadályosok a' következő ígét-kezdő két, v. három mással-hangzó miatt; p. o. goromba tréfa, éjjeli strázfa.
- VI. A' mással-hangzón végződött rövid szó - tagokat a' következő ígét-kezdő *b* bötü meg-nem akasztja; p. o. színes hazugság. Ördöggel határos. Vádol hamissan.
- VII. Az említett *b* bötü a' kaptsoltt ígékben sem késlelteti az előtte-való rövid szó-tagot; p. o.

A' fára fel-hágott, Által-hatotta szemével. For-rósága meg-hült.

E.

Az *e* bötü az ilyen szókban: keh, tereh, Tseh, (valamint doh, moh, düh, rüh) ha *a'* *b* betüt mind-járt magán-hangzó követi, szüntelen meg-perdül, és ellenben; p. o. Tseh-é-, -et-, ekre-, ektől, 's vízszont Tseh-nek-, töl-, vel, 's *a'* t.

I.

Az *i* bötü melly szóknak elején, vagy köze-pénn esék-el *a'* hofszu hangtól, rövidedenn azokból is észre vehetni, *a'* mellyeket annak kedviért feljebb említetttem. Hogy azon bötü (az ilyen egy-tagua-kot: mí, tí, hí (vocat) sí, rí, fí, ví) minden név-nek, 's származott, vagy meg-hajlatott szónak, ígé-nek végén meg-perdül, önként világos; p. o. adni, emberi, emeli, házbéli, atyai, lovai, idei, Kassai, Pálfi, teli, fil-, (fül.)

O.

1. A' névtől, vagy más ígétől származott ígéknek, mellyek *a'* Deáknál *Neutrum*-ok, ha ki-menetelek odik, az *o* betü benne mindenkor röviden hangzik; p. o. ámolyodik-, búslakodik-, fanyarodik, foganodik-, folyamodik-, házafodik-, hofszabbodik-, ifzamodik-, nyalakodik-, fanyarodik-, favanyodik-, szabodik-, számosfodik-, tsufzamodik-, 's *a'* t.

2. A'

2. A' másfoktól eredett, és *ol*-végezetű tselekedő ígékben is; p. o. apol-, bájol-, guggol-, gúnyol-, gyáfol-, rítol-, fajtol-, (sajtani) torkol-, tsókol-, tsomofzol-, tsúfol-, únfzol-, 's a' t. Ide tartozandó tavafzol-, dalol-, gyalogol-, ofzol 's a' t.
3. Az eredett *activo-neutrum* - okbann az *ozom* - végezet; p. o. adakozom, falatozom-, hadakozom-, húzódozom-, 's a' t; Ide-való áldozom-, földözom-, lúgozom-, kénozem 's a' t.
4. Ezekről meg-válva, ó (vetus) óh! ól-, ón-, óra-, ósíg-, óltsó-, ótdal-, ólalkodom-, óldom-, óltár-, óltom-, óltó-, óvom-, a' szót-kezdő óbötű többnyire ékezetlen.

Ö.

1. Az *ö* bötű a' szónak kezdeténn ékezetlen, kivévén ezeket: *ö* (ille) ör-, öröl-, öriz-, ös, ösz-, öz.
2. Ékezetlenek ezek is: bög-, döf-, dög-, dödörög-, kög-, kör-, (ker) kölü, kötsög, köz-, nyög-, nyözförög, tör, rög, tsög, rövid.
3. A' mástól eredett ígéknek ilyen ki-menetelekbenn: ödöm, ölöm, ösöm, özöm; p. o. büszhödöm-, küzködöm-, bürölöm-, büvölöm-, döfölöm-, döngölöm-, bökdösöm, döfdösöm, szökdösöm, födözöm, füttözöm, öntözöm, ütközöm, 's a' t.

U.

Az *u* bötü rövid ezekben, dug-, alku-, daru, falu, gyalu, kapu, káfszu, fzalú, fzapu, fzarú-fa. * A' többiekét réfz szerént az elsőben vizsgáljuk - meg, réfz szerént az harmadik osztályban fogjuk meg-határozni. Mind ezekre bővebben szólni fog a' ritkább szót elő-adó Szó-tár.

Közép mértékűek lehetnek

- I. Az ékezetlen magán-hangzók, ha utánok azon szóban valamelyik ezek közül: *b, d, f, g, k, p, t*; azután pedig *l, v, ly, v, r* bötü következik; p. o. ablak, foglyom, botlom, poklos, abrak, fodró, tzifra, egres, ikra, apro, otromba, lehetetlen, türhetetlen, 's a' t.
- II. Azon pedig nem szükséges vetélkedni, ha a' *b, d, f, g, k, p, t*, más tagotskához tartozandó legyen e, mintsem az *l, ly, r*; mert a' szó-ki-ejtésbenn azt észre nem vehetni, 's azért hang-változás sem okoztatik. Nálam ugyan ezen szók: abrak, zabra; nadrag, vadra; paprad, papra; bögre, dögre, 's a' t, első tagjokbann egyenlőképpen zengenek. Sőt mivel a' Magyarok irtóznak, ki-vált

---

* 'S talán még egy néhányban; mért a' vég' *u* bötü meg-nyújtani szokottak sem járnak itt egy vá-gásbann, a' mint alább is említeni fogom.

vált a' szónak eleinn, az egybe - gyültt máffalhangzóktól; izenként így ofztják-fel az elé-hozottakat: ab-rak, fod-ró, tziſ-ra, eg-res, ik-ra, ap-ró, ot-rom-ba, 's a' t, valamint pap-ra, zab-ra, vadra, 's a' t. Ez okra nézve az illyenek is: döglelem, hagylak, szeretlek, adlak, 's a' t, ide-tartozandók.

- III. Néha ezen röviden-hangzókat: *be, de, fa, ha, ki, le, ma, mi*, (mitsoda) *ne, te*, szabad légyen megnyújtani.
- IV. Néha a' *ban-ben* helyett a' *ba-be* fogást, de nem visszontag, el-tűrhetni.
- V. Igen ritkán az új-hegynek (caesura) kedviért a' rövid magán-hangzót, és a' máffal-hangzón végződött rövid szó-tagot is, és ezt kíváltképpenn a' *b* bötü előtt, meg-lehet nyújtani.

A' különböző nyelv-járásra nézve közép mértékre foghatni ezeket is: (a)

A. (b)

Ád, dd vala, áldogal- ('s több illy féle) alélkodom-, apolgat-, aranny-as-, a/x/zok-, a/z/zu-, avagy,
F 5 hdgy,

(a) A' dölő betük, ha magán-hangzók, jegyvonalást változtathatnak; ha máffal-hangzók, egyfzerefen, vagy kétfzerefen vétethetnek.

(b) A' mellyek mellé * van téve, ritkán íratassanak másképpen.

hdgy, hova, jaj! magafs (magofs) mdi, * nydr, -at, -ak-, alni, parányi, sárok v. farak, vaj! viafz, vizfza (ahoz, ahal, amához, amaval.) A' rekefz között lévőről (bátor az Erdélyiek, 's több számtalan máfok is rövidedenn ejtik) némellyek azt állittják, hogy talán tanátsofabb vólna, leg-alább többnyire, hofzfzura szabni, kivált a' két utólsókot, tsak arra-való nézve is, hogy a' többi meg-hajlatáftól valamentire el-távoznak, és hogy az ide-való Poétákkal inkább meg-eggyezhesünk. Illy ítílettel vannak ezek iránt is: ehez, 'evel, emehez, emevel. De én ezen pert Erdélynek híre, 's helybe-hagyáfa nélkül el-nem végezhetem. (57. lap)

E.

Böitserég, (böitfes -ség) ebredék, (ebrölök) egyébütt, egyébünnen, ellene-, emlékezem-, érték-, efső, * évés, évő, helyly, ime, kerekded, gyermekded, kevés, lejend, léfz, -ek-, -ünk, -tek-, meg-hajlott, meghaitom ('s több illy féle) megy, -ek, -en, megyünk, mene, menend, meliy (pectus) mendegel ('s több illy féle) mennyi-ség, * mennyi-re, merem-, (audeo) névenn, * östény, * tejend-, téfz-ek, -en-, -ünk-, vár-béli, ('s több illy féle) vel-em, -ed, -e-, ünk-, vefz (petit) üldögel, ürefz. Ide-tartozandó az é betünek i bötüvel-való meg-tserélése; p. o. kezének, -inek; képet, -it; hegyével, -ivel; fülébez, -ihez, 's több száz illyen.

I.

Birakozni-, * (birkozni) birom-, (19. lap.)
 birodalom-, dít-sir, v. dít-sér-, dít-ső-; dít-söittem-,
 frís * hamís, ítél-v. ítél-, ígír-v. ígér-, ígéz. írok-, *
 kir, * kitsiny-, nyilatkozni-, kívánok-, * líliom, nyitrom-,
 síma-, sírd -, * sírdnkozni-, * ti-, * tövífs-, kívül-, viddk.*
 Ezen két utólsót, mivel közönségefebb a' nyelv-já-
 rásra nézve ennek a' meg-rövidítettés, talán ritkábban
 nyújthatjuk-meg.

O.

Ób, ohajtom-, olákkodom (olákkodom ab Olá)
 bofzonkodom-, lakós (lakó-s, lak-os) ormós (orom,
 v. ormó) lapofs, pirofs, szorofs.

U.

Búvár, v. búár, jub, rug-, tuzok.

Mivel az ilyen több taguakot is minden vá-
 lóztatás nélkül Erdély, 's ehez közelebb eső Magyar
 Orfzagnak részei, 's Dunán-túl-is tsak-nem minden
 Vármegye rövid mértékre szabja, a' több részek pedig
 meg-nyújtják, (c) közönsleg mehetnek :

I. Ágyu,

(c) De ezek sem járnak egy nyombann; mert
 hol több, hol kevesebb szókbann erefztik, vagy ránt-
 ják-meg a' bé-fejező u bötüt, úgy annyira, hogy ezen
 változtatás miatt, mellynek semmi okát nem látom,
 nehezen lehetfen el-igazodniok magoknak is ezen do-
 logban.

1. Ágyu, áru, afzszu, borju, boszu, faggyu, fattyu, fiu, fúru, gyapju, háboru, hajdu, hattyu, homoru, hofzszu, ifzonyuság, karmantyu, kartsu, kopóltyu, lassu, fanyaru, fíkoltyu, szabáfu, szomju, szomoru, tágyu, válu, varju, (gyanu, favanyu, tanu) (d) elő-hafu, nagy-orru, két-águ, 's több száz ilyen. Ide-való mutatatom-, mütogatom-, únalom, únalmas.
2. Az említett *u* bötü a' hajlatottakban, vagy szár-mazottakbann is azon húron pendül; p. o. hábo-ruság, hajduság, ifzonyuság, fanyaruság, szom-vjuság, szomj hozom, szomoruság, 's a, t. á yu-zok-, faggyuzom-, gyapjuzom, borjuzik 's a' t.
3. Tehát ezen szökbann is: bútsu (bótsó) gyanu (gyanó) tanu (tanó) favanyu (favanyó) kofzo-ru (kofzoró) pattantyu, farkantyu, közre bo-tsátjak az *u* bötü? úgy kívánja a' közönséges regula, 's az a' szerént-járó szó-ki-ejtés mind a' két

---

(d) A' rekeszben lévők felől más hizemben valék a' 18dik lapon, meg-lehet hogy feledségből. Most meg-kell máfolnom ítéletemet erántok; mivel a' minapi Erdélyi vendégeim, kiknek hitelekről nem kételkedhetem, ezeknek is, valamint szinte a' más több - taguaknak, rövid mértékjeket állították Erdélyben lenni.

két rézfőről. Nékem ugyan inkább tetfzenék a *bütsu* szóban a' meg-nyújtás, valamint némelly Dunántúl - valóknak is az említett dőlö betűsökb-
ben; de a' finór mellől talán nem léfzen tanátsos el-állani, 's a' nagy fokaságnak fzfája' ize illen tselekedni. Menjenek azért a' többiek után ezek is: *bütsus*, *bütsu-zom*, *gyan-ság*, *fava-nyu-ság*, *tanu-ság*, *kozoru-zom*-, *pattyantysu*-, *farkantysu*-, *farkantyu-zom*. (19. lap. a' közepén) De ha az *u* után *l* betű fog következni, p. o. *lafsül*ni, *favanyúl*ni; a' másutt jelentett szabás meg-tírtja a' rövidítettét a' Dunánn innen 's túl-
való *Vers-fzerzök'* meg-eggyezélek fzerént is.

Ü.

A' mit elébb az *u* bötüről említették mind ide állik; azért, ki-fogván azokat, a' mellyeket már má-
futt el-rendeltünk, közép úton járhatnak ezek is:

I. *Düb* (*dühöfség*) *rüb*, (*rih*) *rühelödni*, *ölü*, (*ölyü*)
rügy, *ügy*-, *ürügy*, *fzünik*-, *tünik*, (20. lap.
elején) *külömb-ség*, *-özés*. (22. lap.)

II. A' több- tagu szóknak végezetén; p. o. *bötü*,
büzü, *gyepü*, *gyürü*, *mérgü*, *elméjü*, *nagy*
tüzü, *mely vizü*, 's több száz ilyen.

III. Azon betü illy formán jár akárminémü meg-hajla-
tásbann is; p. o. *betüzöm*-, *gyurüzöm*-, *kön-*
nyu-

nyűség-, feprűzom-, keferűség, 's a' t. (19. lap. közep.) *

IV. De' azok, a' mellyek *ül* kimenetelű igékké válnak, ezen változásokban is meg-kívánják regula szerént az ékezett *ü* bötiüt még a' Dunántúl-való Poéták' szabások szerént is; p. o. gyöpülök-, hegedülök-, köszörülök- 's a' t.

Mindazáltal némelly részekre nézve még meszszebb mehetnénk a' szabadságban, ha az ottan született 's neveltetett Poéták magok is ellenkező példájjal meg nem kötnék kezeinket. Így beszéllenek, 's írnak is jobbára az *i*, *u*, *ü* magán-hangzókat szélitiben meg-rövidíteni szokott némelly Vármegeék :

I. (Iv,

* Az *u*, 's *ü* bötiinek a' jelentett mód szerént illy köz mértéklése mind a' két résznek ki-mondhatatlan könnyebbséget hozand, számalan szókot, mellyeket már ez, mar amaz ajak-járás le-kötött volt, a' nyügből fel-óldozván. Emlittetem már ezt az 1777dik esztendő-béli *Profodiambann*; állattam megint a' *Versköszorubann* ezen igékkal: *Mind egynék tartván a' felesőbb Magyar Országiaknak, és az Erdélyieknek szavok' jdráfit az ilyenekbenn*: Istenhez, Istenehez; tudományu, tudományü; keferűség, keferűség; én azon mértéket, a' melly verseimből azonnal ki-tetszik, leg-jobbnak állítom, 's ha arra kél a' dolog, meg-is bizonyítom.

1. (*Iv*, -es, *hiv*, -em, -ed, -e, en; *hivom*-, *szv*, -em, -ed, -e, -éség; *tsiv*, -es; 's a' t.) *kiván*, -ság; *vidám*-, *vigyáz*-; *vizi*-, *írok*-, *írás*; *írok*-, *síratom*-, *síralmas*, 's a' t.
2. *gyalulok*-, *fatulok*-, *szapulok*; *mulat*, *mulik*-, *mulatozás*-, 's a' t.
3. *fülök*-, *hülök*-, *gyülés*-, *épület*, *körül-ötte*, *sülök*-, *ülök*-, *röpülök* 's a' t.
4. Állhatatosan meg-kettőztetik (leg-alább midőn be-
széllenek) az *f* bötüt az ilyenekben: *alázatos-
sabb*-, *alázatos/an*-, *kedveffebb*, -en, *törvényes-
sen*, 's a' t.

A' mellyeket az 1. szám után a' rekefzben
elé-hozánk, mind el-kehetnek a' 77. lapon tett 3.
jegyzés szerént. A' rekefz után következők sem igen
idegenek már máfutt is; söt az három utólsók igen
is lábra kaptak.

A' 2dik, 's 3dik rendbéliek nem illenek ugyan-
a' mí közönséges szabáfsunkhoz; (81. lap.) de ugyan-
tsak néha néminémü lágýittást tehetünk ezek iránt is
a' mértékben.

A' 4dik karbéliek leg-akadályosabbak, mind azt
meg-gondolván, hogy máfutt szokatlanok; mind pedig
kiváltképpenn azt, hogy az említett *s* bötü meg-
kettőztetésének semmi okát színét nem látni. Akár
mi-

minémű más betűn végződjenek a' máshoz-adató nevek (adjectiva) p. o. vad, kised, tsűf, bóldog, szilaj, kedvetlen, kövér, ferény, süket, rút, 's a' t, fo ha utolsó bötűjököt meg-nem kettőztetik a' mondott esetben; miért kellene azért egyedül az *f* bötüt kétferezefen fogni? (68. lap.) ezt azon Poéták sem tselekszük, a' kik ezen nyelv-járást anyai téjjel szopták.

De, gondolom, a' türelemes üdöhoz szabván magunkat, botsánandó bünt vallunk, ha, leg-alább néha, verseinkben szállást adunk ezen kétferezes fogásnak.

*

Talán, a' ki magam részemre, mindenkor inkább kedveltem a' szűkebb korlátot, mások' kedvéért kellenél tovább is ki-vittem a' szabadság' határit? mit tehettem egyebet? mind a' két Hazának fejet kellett hajtanom, 's fő-képp' ama' Nagy Nevezetű F. T. Molnár János Apát, és Kanonok Úr' kívánságának engedelmeskednem: kérem (igy szöll hozzám írtt levelében) *mind a' szó-ejtések (Dialektusok) szabad példzra eresztessenek, mind a' hoszszu, vagy rövid pendülés bátrabb legyen. És más izbenn ismég: kérem a' szó-ki-ejtésekre, mellyek Országossan, és nem parasztesan uralkodnak, nagy gondja legyen - Erre nagy öszön a' Görög példa. Böltsen; mert bizonyosabb sintsen, hogy, ámbár keskeny környékbe szorúlt legyen is jobb fzerentsét-érdemlő édes Anyai nyelvünk, nem*

egy-

egy-féleképpen hangzik mindenütt még a' született Magyarok között is. Kinek kinek maga honja kedves; és a' mi az által szóvalan gyermekségétől fogva vérebe óltatott, szépnek jónak állítja. - De ezen okoskodás fenékkal fel-forgatja azokat, a' miket már mások annyi verítették-szakadással építették? nem kell ettől félni; soha sem tselekszik ezt, valakik a' Magyar Világ' színe előtt munkájoknak tekintetet igyekeznek szerezni. Ide járúl az is: hogy édesgetnünk kell inkább kivált borongó napjainkbann, a' szívüket mértékletes engedelemmel, hogysem vadittanunk felette szorós törvényekkel. A' szabadosb út únalmat a' Versszerzésre nem okoz fenkinek, vér-szemet ad ellenben fokaknak. Fenn-marad azonban kinek számára azon tanáts-adás: hogy mindeneket egyenlő bötsre ne emeljen, hanem váltig iparkodjék a' leg jobb, és leg szebb nyelv-járást sinór-mértékül venni.

* *

Végy Véget szóbeli perünk: Ő szóval ha tartand,
Lássa; de nem fogom én mondani vissza szavam'.

A' Nyomtató' kérésére egy kis tóldalékot
vetünk ide.

Alagya

SZABÓ LÁSZLÓ ÚRHOZ,

N. Váradi Profeszszorhoz.

Benned régi Nemes vér forr ; e' szókra fakadtam,
A' mikor Udvariás verfed előmbe került.
Napjait éltednek de felesb számokra vetettem,
A' mikor olly érett verfed előmbe került.
Még nem merte talán ábrázatod' érni borotva ;
Még tejes artzadonn moh ki-nem üle talán :
És oda hajtottál, az hová nem tudnak el-érni
Máfok, bár hóval meg-legyen hintve fejek.
Már ha virágodbann illy drága gyümölsre fakadhatfz ;
Állapodott élted, mondza, mi félit adand ?
A' ki ki-vitte korod' száz negyvened' Hóra, Havadbann
Ötfzörözélt kegyefen tégyen az Hónak Ura !
Vaj! ha Hazánk' Nevedéki read ütnének, ha mellyek
Versre hevülne, 's Magyar tollat emelne kezek:
Az nyelv, az kintsünk, melly' dúlására szemünkéből
Tsak-nem véres könyv bús kebelünkbe potyog ;
Majd beteg ágyából Népünk' örömére ki-kele,
Majd szabadabb lábat kapná, 's emelne fejet.
Nékem igen tetfzel ; 's jobban fogfz tetfzeni, hogyha
Új mértekre kies verfeid' ütni fogod.

Ugyan

Ugyan ahoz.

Gyöngy leveled' mikor olvasnám, im' nyílik az
ajtóm;

Bé-lép, 's jö valamely füz mofolyogva felém.
Földre vetem ízemem', artzámot fel-gyújtja pirúlat;

Szólna rebegve; de fzőt nyelvem heába keres.

Észre vevé zajdültt elmém', 's végy vér-fzemet, úgy
mond,

'S illy bátorságom' semmi gonofzra ne véld.

Örvendezz: neved' egy fiatal Tzedrusra fel-írtam,

'S míg nevedekni fog az, fog nevedekni neved'.

Mást egyet nevelek Láfzló' számára: ki légyen

Ez, tudod? az, kit az Új versre vezetni te
fogsz.

Az, kinek új kobzon pendültt dala zengni füledben

Már is kezd, 's téged' már is örömmel el-önt.

Engem' ha kedvelsz, Láfzlóm' kedvelljed. Ezen
fzőt

Végezvén, ki-felé ballag, előllem enyész.

Tudni, ki vólt, akarod? Másának néztem: ha Múfa,

Mellyik? páratlan lába jelenti, ki vólt.

Féltre-fzegett test-állását sejtettem. Örölvén

Illy hírnek, buzdúlj Római dalra, Szabóm.

Serdül a' nevedék Tzedrus, terjeszgeti kérgét,

Rád vár; hogy más név vágjon elődbe, ne várd

A' Nyomtatás' fogyatkozási.

Lap for		Olvasd
12 - 15	(az Erdélyinél)	A/z/szu.
18 - 15	(gyanú-ság, favanyú-ság, tanú-ság...	maradjon-ki)
20 - 14	- - -	tsiriz
24 - 10	nyiltom (egyszer maradjon-el)	
25 - 8	- - -	állhatatofon
27 - 11	- - -	énk **
31 - 7	- - -	sokann
36 - 15	- - -	eggyes n
- 17	- - -	az n betüt
47 - 3	(első szó)	belől
- 5	(első szó)	fellől
- 6	- - -	tehát
61 - 13	- - -	végü
63 - 23	- - -	származik
77 - 23	- - -	tenyér
82 - 6	- - -	igékbean

